بەردی مراز… ئەدیب نادر

لەوێ، لەسەر ئاوێنەی دیوارە هیساوییەکان, مانگێکی تەماویی بە
تریفەکانی دێوجامەی ئەم قەدەرەی بۆ دەچنێت, پۆرترێتەکەی وردوخاش
دەردەکەوێت، ئاڕاستەی پێیەکانی ڕووە و دنیا یەکی دوور
شۆڕد□ بێتەوە، پیرێژنێك، گشت ئێوارا نێکی هەینیی، بەر لەوەی
تیتروازەکانی دوا بانگ ئاسمانی گەڕەك جێبێڵن، چوار بەردی مراز
دەگرێتە ئەو کووچە ساردوسڕا نەی جێی هێڵاوە و لەودیو دەرگا یەکی
شڵۆق گوێیەکانی هەڵدەواسێ

هەنگاوەکان وەك زەردەپەڕ تێدەپەڕن، ڕێبوارێك
تاریکیی شەو بە سەدای گوزارەکانی ئاووس دەکات، دەڵێت: هاوڕێکانی
کۆمەڵێك ئێسك و پرووسکن ماڵیان نییە لە قەبرسان
ئەویش. .

بۆ ئاسمانێکی تر دەگەڕێت، لەکەدار نەبێت بە پەڕی نەرمی قەلەڕەشە
لاسارەکان،

بۆ ئیقاعێکی تر دەگەڕێت, لە بۆنی ژەنگ بیڕەخسێنێ
بەڵام ئەو مانگە تەماوییە ڕێگا یەك دەکاتە ڕووبار دەبێتە چاوساغی
و دەیباتە ناو وێڵگا زۆرەکانی ڕابردوو, ڕابردوو بۆ ئەو
ئاوڕدانەوەی ناوێ، هەمیشە لە بەردەمێتی
جێپێی تازەی لەناودا بەجێ دەهێڵێ
نازانێ ڕۆحی چی دەوێ، ڕەنگە هەر ڕۆیشتنی بوێت
تەنانەت گەر بە قەیاغێکی کۆن و داهێزراویش بووبێ
هەر ڕۆیشتنی دەوێت

*

ئەو خۆیەتی، بە بێ ڕتووش، کەشتیوان نییە تاکو لە گشت بەندر□کدا
دۆستی ه□ بێت

مانگ سێوێکە فڕێی دەداتە دنیا یەك درزبردوو
وەرزەکەی ئەسپێکی غەوارەیە, لەسەر زینە شڕەکەیدا گا بەردەکانی
دوور□ پەرێزیی دەژمێرێ و مۆتەکەکانی بێداریی ئەستێرەی خەونەکانی
دەکوژێننەوە

درەختەکانی ڕۆخ وێڵگا چڵەپۆپەی تۆزاوییان لە خەونە
هەڵپڕووکاوەکانی ناسوون، بۆ ئەو مانگە فریوودەرەی تریفەکانی
موچڕکەن، لە بۆشاییەکانەوە شۆڕدەبنە خواری خوارەوە، لەگەڵای
ئامێزی (با)وە

شین وەك کێڵگەکانی ساماڵ, بەلەسە وەك لاسارییەکانی سەرەڕۆیی
بالۆرەیەکی غەمگین وەکو لالەی کۆختەیەکی دوورەدەستی ژێر دڵۆپە

بارانی□کان دادەگیرسێ
مەیلەکانی ناو ئەندێشەی بەر شەوارەی بازنەی سڵێك دەکەون و سەری
دەبێتە تەڵەزمی بە نێڵە نێڵی هەسارەیەکی گەڕیدن، بێهەدادان ڕووە
و مەجهوولەکان دەکشێ
*
لەودیو دیوارە بێشومارەکان دەڵێی بۆ ڕێگای ڕەوینەوەی خۆی دەگەڕێ
بەژێر داروپەردووی ئوم□□د نغرۆکاندا جڵەوی چوارناڵە
بەردەوامەکانی ڕاکردن بەرەڵا دەکا و
وەك تارمایی لە سەرزەمینێکی تردا دەردەکەوێ
ڕێژنەی تریفە ناگەهانەکە دەیهێنێتە ژێرڕکێفی گەڕیدەیی و لە
ئێوارە پێشبینیی نەکراوەکاندا نیگاکانی دەکەونە سمکۆڵ کردن،
بینینی، سەرابەکان بەرجەستەی نێو هەتەر دەکەن و
ئاسمانە ل□□وناکیی بێبەرەکەی مزگێنی دەرچوونی لەناو
گەڕەلاوژەیەکی پانۆڕامیی دەڕەوێنێتەوە
بەیداخە شڕەکەی بارمتەی شەکانەوەکانی پێشبینییە کۆنەکانە، سەرەو
خوارییەکانی ڕێگا بەخیلیی بە ئاسۆ ئەنگێوراوەکەی نابەن، سامان□
ک□پ□ر□کەی نێو سەرەڕۆیشتوویەکەتی، دوورگەیەکیش ئارەزووی
ترپەکانێتی، هەنگاوەکانی سێبەری ئومێدی لەناودا ڕەسم
ناکەن..چەشنی کەژێکی داکوتراو، ناخی لە هەرەسێکی مسۆگەر خۆی
مەڵاس نادا و تاریکایی بەسەر خورپە ماراتیانیی و بەلەزەکانی
سینەیدا دێتەخوارێ
سەری مەشخەڵی هاروهاجی گەرمبوونەوە نادۆزێتەوە
پەنجەکانی چێوە بەیەکداچووەکان لە دەوری ژیان ڕەسم دەکەن
چێوەکانی دەبنە وردە شەپۆلی کۆچبار و ئاوێزانی شکان دەبن، لەژێر
سەرنجی هارمۆنیی دەستەکاندا، بازنەکان تەنیا سەری قامکەکانی
دەکەن بە چەق، قاچەکانیش: وەکو زەلی قەراخەکان گوێ لە ژاوەژاوی
دنیا ڕادەدێرن، بەژنی ڕاوەستاوی کفتی دەدەنە دەست ڕاکشان و وەك
چەمی خوڕ، بەلێواری ساتە لەبیرچووەکاندا دەکشێنەوە، بێهەدادان
لێو□ ب□س□ گرتووەکانی نوشتەئاسا دەدا لەکەناری کزۆڵەی
شەونخوونییە سێبەرئاساکەی، بەرامە هەڵاتووەکانی لەمێخەکە
ڕەشه□گ□□اوەکانی زێدەوە هەڵدەکێشێ
دایمە سەدای پەنجەرەکانی بەبیردێتەوە
ئەو (با)یەی بە مەعلانیی گەڵای چڕی دووکەڵەکان دەخاتە هەلەکەسەما
ڕەوە ئەسپی ک□ل□شەقی نەوەستان ونیان دەکا و کەفی وڕێنە لێوەکانی
دەکێڵن

ئەو خۆی بوو خۆی، لە سایەی مانگ، هومایۆنی غەوارەیی لەسەر

چڵەپۆپەی قەدەری ل□ نگەری گرت و لە سەرزەمینێکی تردا بوو بە قەدێك
تەنها ڕەگ خەونەکانی دەکرد بە دارستان
بوو بە شەبەنگێکی مەلوول، خونچەی چاوەکانی لەناو ئێشکێکی
بەردەوام دەپشکوت و
ئەستێرەکانیش لەکەشکەڵانی ئەو مەملەکەتە بە هەراوهوریایە زوویر
دەبوون،
هەندێك جریوەی چلچرا بەربەرینەکەیان بەدوودا نەدەهێشتەوە
تا مەودا بڕ بکات لە شەققەی تەڵەزمیان دەدا و
ئەو ڕۆشناییە تازەزاوەیان بەدووی خۆدا دەسڕییەوە
نوقمی ناو دارستانە چڕەکانی دووکەڵ دەبوو
چاوی هەر لەو ئاوڕانەدا دەکرایەوە کە عیشقاباد بەشەوارەی دەخستن
مەحکووم دەبوو
بەو گوڵەگەنمەی ڕەنگی زێڕپۆشی بەسەری خۆیدا دەدا
کەفچەڕینی وەڕوێڕکەکانی دەنایە زەوادە کەوناراکەی و
جووتێك سۆڵی سوواوی هەڵدەکێشایە پێیە وەك هەور
بازرەق□ بەستووەکانی و فەنەرەکەیشی شۆستە شۆستە، کۆڵان لە
ئینجانەی دەستەکانیا هەڵدەگرت و بۆ مەلە بەشەوارە نەکەوتووەکان
دەگەڕا و ئاوێنەیەکی دەبینی، چوارچێوەیەك، دەستبەرداری وێنە
کەوناراکان نەدەبوو، چوارچێوەیەك، گووڕووی لە شتە تازەکان دەگرت
لەوێوە، لە مەوداکانی یادەوەریی ڕادەما
*

لەم شەوەی دەڕوانێتە ئەو بانێژە ک□ نانەی وەك بێشکۆڵە مانگە
بابانییەکە هەڵدەگرن بەخۆی دەڵێ: کە چاو دەبڕیتە کشانی
کووچەڕەشەکان، مەڕوانەرە سیمای هێشووئاسای تاپۆکان، گوێیەکانت
بەڕێسمانی ڕادێرانەوە هەڵبخە، بەرمووری ئاخاوتنی ئەو ڕەوەندانە
دەژنەوی کە بوخچەی یەکڕەنگی ڕابردوویان پڕێتی لە دێوجامەی
غەریبیی، داستانی دەستپێکردنی گۆرانی ئەو بارانە دەبیستی کە
کۆسەکانی ئەم سەردەمە دەیچڕن

ئیتر ڕەوەندێکی هەردەمییە
هەنگاوەکان دەیخەنە ژێر بە□ بەڕۆچک□ یەکی نائاشنا و
ساتە ڕەوتگرتووەکان بە درێژایی خەونە پێوارەکانی لە شەققە دەدەن،
شەقامە تێکچڕژاوەکانی منداڵییەکەی هاموشۆ و پیاسە عەوداڵەکانی
ڕەبەنییەکەی هەڵدەپاچن
هێشتایش گەورەبوونی ناوادە وەك حاجی لەقلەق لەسەر مینارەی
ساڵەکانی لانەی نەکردووە
هەروەك جاران چاوەکانی لە هەڵدێری فرمێسکەکاندا دەگلێن و دێنەوە

مەداری لێڵی تێڕوانین
بە بەژنی داستانیی چامەیەكدا هەڵدەزنێت
پرچی درێژی حەسرەتی شەوچەرەكانی دەهۆنێتەوە و خۆی تەیاری ئەوە دەكات
بەگژ جدەویی سەروبەندەكەیدا بچێت
*
شینایی ئاسمان هێشتاكە ئ□ بەدییە
دەیەوێ: پێشوازیی لە پەنجەرەیەكی پانۆڕامیی بكات
زایەڵەی ڕۆژێكی گلاو لێیەوە نەیەتە ژوور و بڕوانێتە بالەكۆنەی سەوداسەرییەكی بیرنەچوو
دەیەوێ: دەلاقەیەك لەسەرڕازەكانی وێنە بكات، كە ڕەنگە مەلوولەكانی خۆڵەزەردە
لەناو بۆرایی تابلۆكانی تاریكیی سەقام بگرێت
*
نازانێ بۆ ئێوارە هاتووەكان، ئێوارە ڕاستەقینەكانی سەرگوزەشتەی نامۆییەكەی، خەنەبەندانی نێولەپی نەناسیاوییە و دەنۆڕێتە شەقامە فرمێسك گرتووەكانی ژێر سمی ئەسپە ئاسنینەكان، دەڕوانێتە ترۆپكە شاخ و دووكەڵی كەڵەگەتی شوێنە ئاشناكان، دەڕوانێتە ئەو ئەفریدە ڕیوەڵانەی بە بێ لێبڕ چاویان دەدەن لە كەنارەی چراوگێك و لە حزووری ڕووناكییدا هەناسەیان بە نشێوەكانی ئاوابوون دەسپێرن
نازانێ ئاوڕدانەوەیەك، شەباقەی قووڵ لەسەر سیمای ئاوێنەكانی غەریبیی نانەخشێنێ
*
ئەم كۆسە پێخواسە خۆیەتی، لەسەر ڕێگا بەتەمەنەكان، ل□ پ□□كانی دەبنە چرا و بەڕووی بۆشاییەكاندا هەڵیاندەواسێ، دەزانێ: خەرمانەی خۆشنوودییەكی بەرایی سایلی پیتی ئایەتە پیرۆزەكان لە لێوەكانی ئێوارەوە وەك نوور سەرەتاتكێ دەكات، بەشدار دەبێ لە نووسینەوەی هێشووە سەخییەكانی بارانی چاوەڕوانكراو، بەڵام ئەم فلاشباكە ئەبەنۆسییە شەقاوە هەڵوەریووەكان دەكەنە دەمامكی ڕەوەكەی و دەكەوێتە نێوڕێوبانە مەحاڵەكانی هاتنەوە

عیشقابادییەكی لە فلاشباك نوقم بووە، ئۆغر بۆ مەحاڵیی دەكات، بە كوێندەرێدا ڕەتبێ و هەڵەمووتی ئەرژەنگ و بیم بسڕێتەوە، بە كوێندەرێدا ڕەتبێ و خۆی وەربدات لە شیناییە قووڵەكان و ئاسۆی دەوڵەمەندی كازیوە، بە كوێندەرێدا ڕەتبێ و مانگی تەماوی دڵەكەی بخاتەوە نێو لانكۆڵەی ڕوونییەكانی منداڵیی؟

ڕوخساری عیشقابادەکەی ڕەنگی هەیڤێکی مەلوولە، کە لە بەرزاییەکی پووچەوە دەڕوانێتە هەڵدێرانە ڕژدەکان و ئەشکی قەتیس وەکو گۆیژ گیرفانە بێبنەکانی منداڵ□ییەکەی لێوڕێژ دەکەن، بە ڕۆیشتن ئالوودەیە، دەزانێ ئەمشەو جمکی شەوەکانی دیکە نییە، شەیداییەکەی لەژان و کەسەر دەگەوزێ و قەدو باڵای لەدیوارە بەرزەکانی خەیاڵ دەسوێ..ڕۆژە بابردەڵە و بە مەوداکانی یادی، لە تەتەڵەی ساڵەکان دەدات، ساڵەکان وەك هەوری نەزۆك بەسەریدا تێدەگوزەرێن، گوڵەگەنمی زراڤی هەویا شەرمنەکانی لەیەخەی نەترە پتەوەکان دەدا و تولەڕێچکە ژیلەمۆییە پێوارەکە دەگرێت□ بەر، سەری دەبێتە ئەو فەزا سەرکێشە لە سنوور ڕاپسکاوەی نەورەسەکانی کەڵکەڵە دەیکەن بەیاریگای باڵە لاسارەکان، دەنووك و چڕنووکەکانیانی لەناودا لەبیر دەکەن، ڕاڕایی دەبێتە قۆزاخەیەکی ڕەنگاڵە، کەلێن دەخاتە هەسارەی یادوەرییەکانی دەگەڕێتەوە قووڵاییەکان

نەورەسەکانی کەڵکەڵە شانشینییە پڕ ئاژاوە لاژیوەردییەکان بە دووی خۆدا جێدەهێڵن، ئەویش لە ش□قڤزنی یادوەرییەکانی خۆی دەدا و دووبارە دەگەڕێتەوە بۆ وێستگاکان، لە چوارناڵەی سۆراخ دەدات، دەوسەکی کژەکان دەخاتە قەڵاندۆشکان و عیشقابادە نوقمی تۆفان و تاریکییە سەرشێتەکەی بۆ هێرشی غوبارەکان بەمیرات دەهێڵێتەوە، بە چۆمی □ونی سەربەرەو ژووری زەمەندا هەڵدەشاخێت، ئەبجەدییەتی سەوداسەرییە هەمیشەییەکەی لە شەباقەکانی گیانیدا دەشارێتەوە دەیەوێ بگاتە ئەو جوگرافیایەی قەت دەست لە ئەستۆی ئاسۆ بەر نادات

دەیەوێ بە ئیسفەنجە ڕەنگاوڕەنگەکانی هەور
هێڵە بە نەهامەتیی کێشراوەکانی ئەم سەفەرە بسڕێتەوە
کە ناتوانێ
خەم داوەت دەکات: تاکو دڵەکەی ئاوەدان بکاتەوە

*

دەڕوا.. پێیەکان هێشتا هەر تەلیسمی ئەم ڕێگا ئۆخر هەڵنەگرەن، هەورەکان حەشاری ناو ساپیتەی چاوەکانن، دیوارەکانیش چێوەی پۆرترێتە وردوخاشە بێڕەنگەکەن، لەودیوەوە بە وەرزێکدا تێدەپەڕێ، گەڵاڕەنگپەڕیووەکان بە قاچەکانییەوە دەلکێن، چیدی ژونبووتەکان نابن بە ئەستێرەی کەڵکەڵە و کوڕژنی چارەوییەکانی هەڵاتنیش تاریکیی ئاسۆ ناڕەوێننەوە

لەوێی دوور، ئەو، بە خۆی دەگات، وردوخاشیی پۆرترێتەکەی کۆدەکاتەوە، جوانییەکانی دنیا دەبینێ، بەڵام هیچیان شەبەنگی عیشقاباد ل□ بەر چاوەکانی ناڕەوێننەوە، بە خۆی دەگات، تەمی مانگ

چیدی ئاڕاستەی پێیەکانی بەرەو وێڵگای هەنگاو نابات
لە ئاوێنەکاندا دەموچاوێکی تر نابینێ
بەخۆی دەڵێ: ئەمەم لە فیلمەکەی"پاپیۆن"دا بینیووە
ئێستا پیرێژنێك بەردی مرازی فڕێداوەتە کۆڵانە ساردەکان و لەودیو
دەرگای شڵۆقەوە گوێی قوڵاخە..
یەکێکیش هەر وەکو ئەوەی شەو بدوێنێ
دەڵێت: هەمیشە فەنەری گەڕانەوەی
لەناوڕەشماڵی ئەندێشەی هەڵواسیووە و
ئەگەرچیش سنوورەکانی چوار مەملەکەت لێرە دووریان خستۆتەوە، کەچی عیشقاباد
لە ماڵی ترپەکانیدا
ئەبجەدییەتی ئاوەدان کردۆتەوە

تشرینی یەکەمی 1996 / لەندەن

شاعیرێکی گومڕاو یاخی .. دەنگ هەڵبڕینێکی تر… عارف کوردە

عبدالوهاب البیاتی دەڵێت: ئەوەندەی شیعرەکانم ستایشی مر□قایەتی دەکات، ئەوەندە ستایشی ش□ش□کان ناکات.(١) گەر بڵێم شیعر مۆسیقایە ڕەنگە بەهەڵەدا نەچووبم، مۆسیقاش بەڕوحی شیعر ئەزانم و ڕووبارێکی بێکۆتاییە و زۆرجار شاعیر خۆیشی نازانێ شیعرەکەی لەچ دەریایەکی ڕوحیدا شەپۆل دەدا و لەکوێی ڕۆخی خەیاڵدا لەنگەر دەگرێ. ئەحمەد شاملۆش پێی وابوو لەم سەردەمەی ئێمەدا لەو شوێنەی قسە دادەما، شیعر دەستی پێدەکرد.)(٢) هەروەها مۆسیقاش، دەکرێ وەک دیوێکی تری شیعر چاو لێبکرێ. شیعر بەهرەیەکی شیعرییە و بەهرەکەش لەڕوحی شاعیرەوە هەڵدەەقوڵێ و زۆرتریش پەیوەندی ب□ ئەندێشە و خەیاڵ و هەست ناسکی و جوانبینییەوە هەیە، نەوەک تەنها بیرکردنەوەی فکریی و بەستەڵەک و چەقبەستن. ئەمەش نیشانەی ئەوەنییە بیرکردنەوە و تێڕامانی شاعیر هیچ ڕۆڵێک لەدایک بوونی شیعر ناگێڕێ. لەبەر ئەوەی شیعر بیرۆکەیەکە وشە و زمان دروستی ئەکات. چونکە ئەندێشە و خەیاڵیش پێویستییان بەبیرێکی فراوان و

قووڵەوە هەیە. هەروەها پێویستە هەستێکی پڕاوپڕ لەناسکی لەئێستاتیکای شیعردا لەجۆش و ورووژاندا بوونی هەبێت، سەبارەت بەو بابەتەی کە شیعرەکەی لەسەر دەنووسرێ. شیعر بەبێ هەڵچوونێکی دەروونی و ورووژێنەری دەوانە ئاسا مەحاڵە و درووست نابێت. گەلێگجار چ لەئێستاداو چ لە ڕابردوودا؛ شیعر و شاعیر یاخیبوونەو ئەم یاخیبوونەش لایەنی جۆراوجۆری گرتۆتەوە، یاخی لەیارو لەنیشتیمان، یاخی و نامۆ بەخود و بەدەورووبەر، بەیاساو ڕێسای کۆمەڵگە و داب و نەریتی کۆنەپارێزی کۆمەڵایەتی. ئەم یاخی بوونەش لەناو گۆشە و کەنارەکانی کۆمەڵگەدا ڕوودەدات. بۆ من وایە شیعر نابێ بەشیعر ئەگەر ئاوێنەی ڕەنگدانەوەی واقیع نەبێت، یان وەک ئەحمەدی شاملۆ ئاماژەی پێدەدات پێشەکی ئەبێ شاعیر بیت ئەوسا ئەتوانی وەڵام بەداخوازی و کەموکوڕییەکانی کۆمەڵگە بدەیتەوە.(٣) لێرەوە هەوڵدەدەم لەگەڵ ئەوەدا شۆڕبیمەوە نێو جیهانی شیعریی شاعیر و نووسەر و ڕەخنەگرو مامۆستا، شەماڵ بارەوانی کە لە وێنە شیعرییە ورووژێنەر و هەستیارەکانیدا دەربارەی یاخیبوون و نامۆ لە کۆمەڵگە و لەدەست و لەیارانی و بەهەستێکی جوان و تابلۆی پەلکە زێڕینە وێنە شیعرییەکانیمان پێ ئاشنا دەکات.

ئەمشەو لەگەڵ بێدەنگی شەوەزەنگدا
بەدەم ژەنینی فلووتی ئازارو
بە باکردنی جگەرەی خەمەوە
شەوێکی تری تەنیایی دادەگیرسێنم
ئەمشەو ئینجانەی بەختم
لەسەر باڵکۆنی تەنیایی درز دەبات و
تەرمی خەونەکانم لەگۆڕستانی عەدەم دەچێنم.
ئەمشەو نە کەترێک گمەی دڵخۆشی لەسەر پەنجەرەی بێتاقەتیم دەخوێنێت
نە نەغمەی بولبولێک نمەی بارانی بێزاریم دەڕەوێنێتەوە.
(لەشیعری ئەمشەو تەنیایی دادەگیرسێنم)

شاعیر لێرەدا لەگەڵ شەوێکی خامۆش و پڕ ئازار و تەنیاییدا خەوناچێتە چاوەکانی و ئومێد و ئامانجە بێدینەهاتووەکان و خەون و حەسرەتەکانی لەگۆڕستانی بێ هیواییدا لەگەڵ ئەنێت، ئەو چاو لەڕێگەیە تاکو حەبیبەکەی لەدەرگا و پەنجەرەی ماڵی دەی بدات و بێتاقەتی و خەمەکانی بڕەوێنێتەوە. زۆرجار شیعر و شاعیر یاخی و نامۆ ئەبن لەهەموو داب و نەریت و کەسوکار و ئەو بەرگە کۆمەڵایەتییەی کەلەبەری کراوە تووڕهەڵئەدات و دەستبەرداری ناسنامە و شوناسی خۆی ئەبێت و وەک قەرەجێکی پەڕاگەندە و بێ نیشتیمان ئەیەوێت سنوورەکان پەی بکات و وێڵ بووە و نازانێ

لەباوەشی کێدا خەم و سکاڵاکانی هەڵڕێژێت. تەلعەت تاهیری شاعیر پێیوایە ئەگەر تائێستا لەهەولێر مابایە دەبوو بەفەرهاد پیرباڵێکی تر.(٤)

لەدوای تۆ بەرگی پەراگەدەییم پۆشی و
بووم بەقەرەجێکی بێ ناسنامە
لەشەقامەکانی ئاوارەییدا
لەگەڵ تەنیایی لەبازنەی وێڵیدا دەسووڕامەوە
هەر ڕێگەیەکم دەگرتەبەر
د□□شتەوە سەر خەرەندی خەم و
نەمدەزانی سکاڵای ئەم دەربەدەری و
ناڵەی عەزابی کۆچەریەم بۆ کوێ بەرم.
(قەرەجێکی بێ ناسنامە)

ئەو ڕەهەندە کۆمەڵاتی و سیاسیانە وایانکردووە شاعیر وێنەی ئەو زەمەن و وەرزەمان بۆ بنەخشێنێ کە لێوان□و□ لەژن کوشتن و پەردە لەسەر ئەو فەره□ن□گ و داب و نەریتە کۆمەڵایەتییانە لادەدات کەبوونەتە فاکتەرێکی سەرەکی لەبەرانبەر نایەکسانی لەنێوان ژن و پیاودا. تاوان و هەوسەکانی پیاو دەەبێت ژن باجەکەی بدات. شاعیر توانیویەتی تابلۆی تراژیدی ئەم د□ق□ر□ سۆتماکە بەوشە و زمانە شیعریەکەی بکێشێ.

لەوەرزێک لەدایک بووم
لێوان□و بوو لەکاتژمێرەکانی ژن کوشتن
ویستم دەنگی ژن بنووسمەوە
گوتیان لەهجەی ژن عەورەتە و
ئارەزووی پیاو دەجووڵێنێت
ئۆهه خودایە من تێناگەم
بۆچی مێ باجی شەهوەتەکانی نێر بدات و
ئەو هەموو گوناهەیان لەڕەشنووسی ژن بارکرد.
(ڕەهەندەکانی ژن بوون)

ئەمیش لەئاکامی حەزێکی سەرکوتکراو عەشقێکی بەدی نەهاتوودا، کۆڵێک لەخەم و بێ هیوای لەکۆڵ دەەنێت و جارێکی دیکە دەکەوێتەوە سەرپێی خۆیی و بەگژ دیلی و وشکەساڵییەکانی ژیانی سۆزداریدا دەەچێتەوە و نایەوێت چیتر شوێن پێی تاریکی هەڵبگرێت و کەشکۆڵی یاخی بوون لەکۆڵ دەەنێ و بازێکێ گەورە و دوور هاوێژ بەسەر عەبەسیەتی ژیاندا دەەدات.

نامەوێ چیتر مودمینی سەراب بم و
زەمهەریری سەردابی ڕۆحم
بەئاوی عەبەس بشۆمەوە

نامەوێ چیتر بەخەتمی سوورەتی خەم
دەستوێژی ئایەتەکانی ئیشق بەتاڵ کەمەوە
نامەوێ چیتر شوێن پێی تاریک بکەوم و
تەمەنم لەکۆکردنەوەی برین بەهەدەرچێ
ناومەوێ چیتر وەرزەکانم دیلی و
وشکەساڵی و تژی بێت لەموناجاتی دڵ شکان.
(وشکەساڵی..)

بەم پێیە دەنگێک ، بەڵام دەنگێکی تر دەبینین یاخی و گومڕا و پڕ لە گومان و دڵشکان لەنێو بەرداشی دەریایەک لە دەنگ و ڕەنگ، دەیەوێت جیاواز دەربکەوێت و بەشدار بێت لە بەخشینی ئەو هەنگوینە لە شیعرییەت کە هەموو لەسەری ڕێککەوتوون ناوی بنێین چێژ.

“عارف کوردە”
(شاعیرو نووسەر)
تەمموزی ٢٠٢٢

پەراوێزەکان :

(١)عبدالوهاب البياتي شاعر العشق و المنافي اعداد هاني الخير
چاپی یەکەم، ساڵی 2017 – دیمەشق، لاپەڕە23.
(٢)گۆڤاری پێشەنگ کانوونی هونەر و ئەدەبی کرێکاری کوردستان ژمارە ١٦ لاپەڕە ٣٣، ساڵی 1386 ی هەتاوی
Shamal Ismael Kareem
(٣)گۆڤاری پێشەنگ، کانوونی هونەر و ئەدەبی کرێکاری کوردستان ژمارە ١٦ لاپەڕە 19. ساڵی 1386ی هەتاوی.
(٤)بڕوانە پەیجی تەلعەت تاهیری شاعیر لە تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبووک.

ڕاپەڕینی خەڵکی سریلانکا و

دوبارەبوونەوەی ڕاستیەك!... نوری بەشیر

قەیرانەکی ئابوری و سیاسی کە یەخەی وڵاتی سریلانکای گرتووە، هەمان قەیرانی سیستەمی سەرمایەداریە کە یەخەی زۆرێک لە وڵاتانی گرتووە، کە نەهامەتیەکانی بەسەر خەڵکی کرێکارو کەمدەرامەتی کۆمەڵگادا دەشکێتەوە. ئەم قەیرانانە لەهەر وڵاتێکدا بەجۆرێک یەخەی سەرمایەداری دەگرێت و ناڕەزایەتیەکانی خەڵکیش بەپێی هەلومەرج و ئامادەییەکان و ئاستی ناڕەزایەتیەکان لەخوارەوە شکڵ دەگرێت و پێدەنێتە مەیدانەوە.

ناڕەزایەتی گەورەی جەماوەری سریلانکا کە بە ماوەی ١٠٠ رۆژ لە سەرتاسەری وڵاتدا بەردەوام بوو، بەتایبەت لە کۆڵۆمبۆی پایتەختدا، ناوەندەکانی دەسەڵات و شوێنی سەرانی دەسەڵات گەمارۆ درابوو، تا سەرەنجام سەرۆکی ئەو وڵاتەیان ناچار بە هەڵاتن کرد. ئەم ناڕەزایەتیانە بەدژی هەلومەرجی نالەباری ژیان و گوزەران بوو لەلایەن فەرمانڕەواکانی بۆرژوازی ئەو وڵاتەوە بەسەر خەڵکدا سەپێنراوە و لەم ساڵانەی دواییدا بەشێوەیەکی ترسناك زیادی کردبوو.

بەهۆی کەمیی پێدوایستیە رۆژانەییەکانی خەڵک لە دەرمان و سوتەمەنی و خۆراک و کارەبا و بەنزین، لەلایەك و بەرزبوونەوەی بێکاری و هەژاریەکی زۆر و هەروەها بەرزبوونەوەی ڕادەی هەڵئاوسان بەجۆرێك کە گەیشتبوە نزیکەی لە سەدا شەست، دۆخی ژیانی خەڵك بە تەواوی ڕووی لەنابووتبوون کردبوو.. رێکخراوی خۆراکی جیهانی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان باس لەوە دەکاتە کە نزیکەی ٥ ملیۆن کەس لە دانیشتوانی سریلانکا پێویستیان بە کۆمەکی خۆراک هەیە و زۆربەی خێزانەکان ناتوانن لە رۆژێکدا خواردنی تەواو بخۆن. ئەو وڵاتە لەژێر قەرزێکی زۆری سندوقی دراوی نێودەوڵەتیدایە و لە مانگی نیساندا قەرزە دەرەکیەکانی ٥١ ملیار دۆلار بووە.

لەماوەی ئەو چەند مانگەی ناڕەزایەتی جەماوەریدا دەسەڵاتدارانی بۆرژوازی سریلانکا دەستیان نەپاراستووە لەگرتن و راونان و کوشتنی خۆپیشاندەران و روخاندن و سوتاندنی جێگەوڕێگەی ڕابەرانی خۆپیشاندەران. بەڵام هەموو ئەوانە نەیانتوانی پاشەکشە بە ناڕەزایەتیەکان بکەن. رۆژ بەڕۆژ بڵێسەی خرۆشانی جەماوەری کرێکارو

زەحمەتکێش بەتینتر دەبوو تا سەرەنجام لەسەر بانگەوازی ڕابەران و هەڵسووڕاوانی خۆپیشاندەران و بەتایبەت دەوری چەپەکان، کۆبوونەوەی ناڕەزایەتی گشتی لە کۆڵۆمبۆی پایتەخت، سەرباری ڕێگرییەکانی هێزە سەرکوتگەرەکانی سەربازی و ئاسایش و چەقۆکێشەکانی دەوری سەرۆککۆمار و سەرۆک وەزیران و وەزیری بەرگری، لە ڕۆژی ٩ی تەمووزدا بەڕێوەچوو کە دەیان هەزار کەس خۆیان گەیاندە پایتەخت و توانیان کۆشکی سەرۆککۆمار دەست بەسەردا بگرن. بەدوای ئەودا ماڵی سەرۆک وەزیران و چەندین سەرانی دیکەی دەوڵەت و باڵەخانەی تەلەفزیۆنی فەرمی وڵات بخەنە ژێر دەستی خۆیانەوە.

بەدوای دەست بەسەراگرتنی کۆشکی سەرۆککۆمار (گوتابایا راجابکسا) لەلایەن خەڵکەوە و هەڵاتنی ناوبراو بۆ دورگەی ماڵدیف وە نیشاندانی ئەم دیمەنانە لە ناو کۆشک و شوێنەکانی حەوانەوەی سەرۆک و نیشاندانی جۆرەها سەیارەی گرانبەها کە نرخەکانیان دەگاتە دەیان ملیۆن دۆلار، ئیتر دەسەڵاتداری بۆرژوازی ئەو وڵاتە لەوە گەیشت کە ڕێگایەکیان لەبەردەمدا نەماوە بەئەوەی پێش بە پەرەگرتنی ناڕەزایەتییەکان و توندبونەوەی قەیرانی سیاسی سەرەنجام سەرکێشانی بۆ شۆڕشێکی جەماوەری کە تەختی دەسەڵاتی بۆرژوازی لە ریشە هەڵکەنێت، دەستیان دایە مانۆڕی سیاسی و بە قوربانیکردنی سەرۆککۆمار، ویستیان تووڕەیی خەڵك دابمرکێننەوە و دۆخەکە کۆنترۆڵ بکەن. ئەوەبوو دوای هەڵاتنی سەرۆککۆمار، سەرۆک وەزیرانیان وەک جێگرەوە دیاریکرد، بەڵام خەڵك ئەمەی قبوڵ نەکرد و سەرەنجام سەرۆک وەزیران و بەدوایدا وەزیری دارایش ناچاربوون دەست لەکاربکێشنەوە!

بۆرژوازی دەسەڵاتدار و بەیارمەتی بۆرژوازی دەرەکی و بەپێی ئەزمونێك کە لە شۆڕش و خرۆشانە جەماوەرییەکانەوە بەدەستیان هێناوە، بەئەوەی دەسەڵات لەدەست بۆرژوازیدا بمێنیتەوە و نەکەوێتە دەست خەڵکی کرێکار و کەمدەرامەت، سیناریۆیەکی دیکەیان خستەڕوو ئەویش ئەوەبوو کە لەلایەن سەرۆک وەزیرانەوە بانگەوازی ئەوەبکەن کە سەرۆککۆمار لەناو نوێنەرانی حزبەکاندا هەڵبژێدرێت. بۆ ئەومەبەستە چەند کەسیان دیاریکرد و لە کۆتاییدا لەناو پەرلەمانەوە (رانیل ویکریمیسینگ) وەکو سەرۆکوەزیران هەڵبژێردرا.

لەڕوانگەی بۆرژوازییەوە ئەمانە هەموویان لەناو خێزانی بۆژوازیدان و هەرکامیان هەڵبژێرێت، مانەوەی دەسەڵاتی بۆرژوازی مسۆگەر دەکات. سەرباری ناڕەزایەتی خەڵک بەرامبەر بەم تەرحە، بەڵام دواجار (رانیل) وەکو سەرۆك وەزیران هەڵبژێردرا کە چەندین دەورە لە لەدەسەڵاتدا بووە و بەشداربووە لە هەموو نەهامەتییەکانی خەڵکدا.

بەدوایدا لەژێرناوی بەشداری هەموو هەزولایەنەکان بە باشکردنی باری ئابووری وڵات و پاراستنی ئاسایش، هێزەکانی خۆیان لە سەرباز و پۆلیس هێنایەوە مەیدان و کەوتنە پاشەکشە بە خۆپیشاندەران و ناڕەزایەتیەکان و دەستگیرکردنی هەڵسوڕاوان و بەمەیشەوە نەوەستان، دەستیان کردە هێرشکردنە سەر ماڵان و نوسینگەکانی ئۆپۆزسیۆن و بەتایبەت چەپەکان و رابەران و هەڵسوڕاوانیان و تاڕادەی قەدەغەکردنی هەڵسوڕانی لایەنە چەپەکان و هەوڵدان بۆ قەدەغەکردنی چالاکیەکانیان. بەتایبەت کە لەدەورەی ناڕەزایەتیەکاندا هەندێ لایەنی چەپ بە چەند دروشمی وەکو؛ هەموو دەسەڵاتێک بە شوراکان، بەڵێ بە پێکهێنانی شوراکانی گەڕەک و هەروەها هەموو کۆنەپەرستان دەبێت دادگایی بکرێن، رۆڵی کاریگەریان هەبوو.

ئەوەی لە سریلانکا روویدا دووبارەبوونەوەی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکانی عێراق و لوبنان و پێشتریش وڵاتانی باکوری ئەفریقایە، لەوەی توانیان دەسەڵات ناچاربکەن بە ئاڵوگۆڕ لە شێوازی حکومەتدا، بەڵام نەگەیشتنە گۆڕانکاری لە خەسڵەتی حکومەت و دەسەڵاتدا. لە سریلانکا هەروەکو ئەو وڵاتانە روخسارەکانی سەرەوەی دەسەڵاتیان گۆڕی، بەڵام جەوهەری ئەوانیان نەگۆڕی! هیچیان دەستیان نەبرد بۆ ئاڵوگۆڕی ریشەیی و دامەزراندنی دەسەڵاتدارێتی جەماوەری. هۆکاری سەرەکی ئەم کەمبودەش بەتایبەت نەبوونی هوشیاری سیاسی چینایەتی و رێکخراوبوونە کە مەرجی ئەساسی سەرکەوتنی ئەو بزوتنەوانەیە لە بەرژەوەندی خەڵکی کرێکار و کەمدەرامەتی کۆمەڵگادا. هەڵبەت نزیکەی ١٠٥ ساڵە لەمەوبەر کرێکاران و جەماوەری بەشمەینەتی ڕوسیا لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا ئەو ئەزمونەیان بەدەست هێنا کە خەبات و ناڕەزایەتیەکانیان دژی ستەم و نایەکسانی بەسەرکەوتن بگات، ئەویش رێك دابینبوونی ئەو دوومەرجە بوو، کە لەلایەکەوە چینی کرێکارو جەماوەری زەحمەتکێش خاوەنی ڕادەیەك لە هوشیاری سیاسی چینایەتی و سۆشیالیستی بوون و لەلایەکی دیکەوە خاوەنی ئاستێك لە ڕێکخراوبوونی سیاسی و جەماوەری بوون کە شوراکان و هەروەها حزبی بەلشفەی بوو بە ڕابەری لینین.

کەواتە بۆ ئەوەی ناڕەزایەتیەکانی کرێکاران و جەماوەری زەحمەتکێش لەپێناو باشترکردنی ژیان و گوزەران و کۆتاییهێنان بە چەوساندنەوەو نایەکسانی سەرمایەداری، چەندبارە توشی شکست نەبنەوە، پێویستی بە هوشیاری و رێکخراوبوون هەیە، پێویستی بەوەیە کە جەماوەری زەحمەتکێش و چینی کرێکار لەژێر سایەی سیاسەتی هێزو حزبە بۆرژواییەکان کە لەژێرناوی ئۆپۆزسیۆندا خۆیان بەخواستەکانی

ئەوانەوە هەڵدەواسن، دەربازبن و هوشیاربن بە بەرژەوەندیە چینایەتیەکانی خۆیان و لە دەوری سیاسەتی ڕادیکاڵی کۆمۆنیستی خۆیان ڕێکخراو بکەن لەناو شورا و سەندیکاو نەقابەکانی خۆیاندا و لەدەوری حزبی پێشڕەوی کۆمۆنیستی بە بەدیهێنانی خواستەکانیان و گۆڕانکاری لە ژیان و گوزەرانیان و ژێرەوژوورکردنی سەرجەم دەسەڵاتی سەرمایەداری و دامەزراندنی دەسەڵاتی سۆسیالیستیە لە شوراکانی خۆیاندا، کە کۆتایی بە هەموو نەهامەتیەکانی کۆمەڵگا دێنێت.

٩/٨/٢٠٢٢

چەند خاڵێکی سادە لە وەڵام بە هاوڕێ ساماندا… عوسمان حاجی مارف

بەینی من و هاوڕێ سامان کەریم پرسیار و وەڵام نیە بە سەلماندنی ڕاستودروستی جیاوازی بیروبۆچونەکانمان لەسەر هەقیانەتی حزبیەت و کۆمۆنیزمی کرێکاریی، بەڵکو جیاوازی فکری و سیاسیە، کە هەریەکەمان ئاڕاستەیەکی گرتووە. سامان پەشیمانە لە سەرجەم ڕابردووی زیاتر لە سی ساڵ خەباتی کۆمۆنستی و پێکهاتنی سەرجەم حزبە کۆمۆنیستیەکانی ئیران و عێراق و سەرجەمیان بە هەڵە دەزانێ، منیش بەردەوامم لە ڕیزی هاوڕێیانی حزبی کۆمۆنستی کرێکاریدا.
بەڵام پێناچێت نە سامان بتوانێ هەقیقەتی بۆچونەکانی خۆی بە من بسەلمێنێت و نە وەڵامی من بە پرسیارەکانی سامان ئەو قانع بکات.

سامان زۆر لەسەر ئەوە ڕۆشتوە، کە گوایە پێم گوتووە "مادام ٣٠ ساڵە بە هەڵەدا دوای ڕێبازێک کەوتوی، ئیتر نابێت و بۆت نییە پەشیمان بیتەوە لەو هەڵەیە و هەر بەردەوام بە." بەڕاستی ئەمە بەلاڕێدا بردنی باسەکەیە، ئەمەش جۆرێکە لە شێوازی ناهونەری سامان لە گێڕینی ئاماژەیەک، کە کردومە لە بارەی ئاڵوگۆڕێک، کە بەسەر بیروباوەڕیدا هاتووە. من ڕوون و ڕاشکاوانە گوتومە ئازادی و مافی خۆتە هەر کاتێک پەشیمان دەبیتەوە. بەگومان هەرکەس لە هەرکاتێکدا

بەو باوەڕە گەیشت، کە ڕێگایەکی هەڵەی گرتۆتەبەر، باشترە پەشیمان بێتەوە، هیچ قسەیەک لەسەر ئەمە نییە. لە لایەکی ترەوە باسەکەی بردوەتە سەر باریکی ئیحساساتی و مەسەلەی تەمەن و "بەرە بمرە"، کە زۆر جێگای داخە! هیوادارم ئیختلافی نێوانمان هەرچەند بێت، هەرگیز گومان لەوە نەکەیت، کە لە قوڵایی دڵەوە ئارەزووی تەمەنێکی درێژ و تەندروستت بۆ دەکەم. ئەم مەسەلەی تەمەنە یەک واقعیەتە و پێویست بە هەراسان بوون ناکات. ئەمە تایبەتمەندی هاوڕی سامان نییە، بەڵکو شمولی هەموو ئەم جیلەی کۆمۆنیستەکان دەکات لە عیراق و ئیران کە لە هەفتاکان و هەشتاکانەوە دەستمان بەکار کردووە. بەڵام مەبەستەکەی من سادە و ڕۆشنە و پێویست بە شێواندن ناکات؛ نە باسی مەرگ و ژیان و نە باسی مافی پەشیمان بوونەوە و نە ڕەوابوونی پەشیمانییە، کاتیک کەسیک هەست بکات ڕێگایەکی هەڵەی گرتووە، هیچ ڕەبتەکیان بە باسەکەی منەوە نەبوەو نییە. من دەڵێم ئەگەر کەسێک لە ناکاو بەهۆشی خۆیدا هاتەوە، کە زیاتر لە سی ساڵە وەک ڕابەرێک بە هەڵە و هەڵەدەردا چووە و فریوی ڕێبازێکی هەڵەی خواردوە، تازە ئیتر نابێت بە "ڕابەر" و هیچ دوور نییە دە ساڵی تر لە ڕێبازی ئەمڕۆشی پەشیمان نەبێتەوە. بە دونیایەوە هەڵسەنگاندن و کۆبەندی هەڵسوڕان بە مانای ڕەخنەگرتن لە لایەنە لاوازەکان و دەستگرتن بە لایەنە بەهێزەکان و ئەزمونەکانی خەباتەوە، خۆی لە خۆیدا نەک کێشەی نییە و بەڵکو پێویستە. بەڵام فریوخواردن و لە ناکاو پەشیمانی لە تێکڕای خەبات و ڕێبازی زیاتر لە سی ساڵ، کە بێگومان مافی بە ئەملاو ئەولای هەموو کەسێکە، بەڵام بەداخەوە دەڵێم کارەساتە. تۆ زیاتر لە سی ساڵ خەباتی سیاسی و نەزەری و عەمەلی و حزبایەتی و جەماوەری و بەرامبەرکێی لەگەل ئەحزاب و بزووتنەوە بورژوازیە جۆراوجۆرەکان و بەرگری پێگیرانە لە کۆمۆنیزم لە جەرگەی شکستی بلۆکی شەرق و هەراوهوریای مەرگی کۆمۆنیزم و... بە کاملی فەرامۆش کردووە.

دەربارەی باسکردنی چەند جارەتان لەسەر دانیشتن لەگەڵ "گروپی موهتەدی"، لەو بارەوە سکرتاریەتی حزب ڕوونکردنەوەیەکی ڕوون و ڕاشکاوی ڕاگەیاندووە و بڵاوکراوەتەوە و جەختی لەوە کردوە، کە ئیمە هەر لە سەرەتاوە ڕامانگەیاندووە، کە ئامادەی هیچ جۆرە کاریکی هاوبەش نیین و نەبوینە لەگەل ئەو ڕەوتە ناسیۆنالیستانە. بە عەمەلیش ڕێگامان لەوە گرتووە، کە لەگەڵ ئەوان کۆمیتەی هاوبەش بۆ یەکی ئایار دروست بێت و بە پێداگری ئەمە کۆمیتەکە لە هەڵسوڕاوانی کریکاری و کۆمۆنیست پێکهات نەک لە حزب و لایەنەکان و هەر ئەو کۆمیتەیەش بەرنامەی یەکی ئایاری بەڕێوە برد. دوای

ڕاگەیاندنەکەش کەسانێک وەکو ئەوەی ڕوونکردنەوەکەیان نەدیبێ بۆ تەشهیر کردن بە حزب هەر قسەکانی خۆیان دووپات دەکەنەوە. ئەمە ئیتر بۆ ئێمە ذەتوانێ یەک مانای هەبێت: ئەویش ئەوەیە ئەو کەسانە لە ژیانی سیاسیدا جێگای متمانەی سیاسیمان نابن، چونکە متمانەیان بە ڕوونکردنەوەکەی ئێمە نییە، گەر سامان ئەو ڕوونکردنەوەیەی دیووە و دیسانەوە وەکو ئەوەی ڕوونکردنەوەکەی نەدیبێت قسە دەکات، دیارە سامانیش لای ئێمە دەچێتە ڕیزی هەمان بێ متمانەی سیاسیەوە. سەبارەت بە مارشی یەکی ئایاریش ئەوەی چەندە کۆمۆنیستی و کرێکاری بووە، هەر کەس پێوانەیەکی سیاسی خۆی هەیە. کۆمۆنستی بوون بەشبەش نییە و بێ هەڵەش نییە. بە گشتی یەکەیەکە لە پڕۆسە و ڕێرەوێکی واقعی و مێژویدا تەفسیری لەسەر دەکرێت. هەروەها بە سەرکەوتن و شکست و هەڵەکانی پێناسەی ناکۆمۆنستی و ناکرێکاری بوونی بۆ ناکرێت. یەکی ئایاریش لەبەر ئەوەی یەکی ئایارە، هەر کەس و لایەنیک ئازادە بێتە ناو مارشەکەیەوە، هەرچۆن تۆ ساڵانە دەچیتە ناو مارشی یەکی ئایارەوە لە فینلاند، کە هەموو جۆریکی تێدایە. یەکی ئایاری ئەمساڵی سلێمانی وەکو ئەمری واقع، مۆرکی هیچ حزبێکی پێوە نەبوو، بەڵام ئێمەش تیایدا بەشدار بووین.

سەبارەت ب□ □وداوی ١٤/٧/٢٠٠٠ وەک دووبارەکردنەوەی هەمان تیرۆری هاورێیان شابور و قابیل بوو… بۆ لێدان لە نفوزی کۆمۆنیزم و ئازادیخۆازی لە هەولێر، کە بە شێوازێکی تر و لە کاتێکی تردا یەکێتی نیشتمانی پیادەی کرد بۆ دانی گورزێکی گەورە لە نفوزی کۆمۆنیزم و ئازادیخوازی، ئەمە هۆکاری سەرەکی ئەوە بوو، کە یەکێتی هەمیشە و هەرجارەی بە بەهانەیەک پلانی هێرشی بۆسەر حزب هەبووە. پێش و پاش ١٤/٧/٢٠٠٠ نمونەی تر هەن، کە گروپەکانی ئۆپۆزیسۆنی ئێرانی چونەتە ئێران و یەکێتی هیچ پەرچەکردارێکی نەک نەنواندووە، بەڵکو لە ژێرەوە کۆمەکیشی کردوون. ڕەنگە لەوە نیگەران بن، کە کۆمۆنیزمی کرێکاری وەک لایەنەکانی دیکەی ئۆپۆزیسۆنی ئێرانی چونەتەوە ئیران، ئەگەر یەکیتی حەساسیەتیکی بووبێ بەمە، کە حەتمەن هەیبوو. هەر لەبەر ئەوەیە کۆمۆنیزمی کریکاری بوو. بەڵام ئەوە ئاشکرایە یەکێتی لە بنەڕەتدا بۆ بەرگرتن لە لەق نەبوونی دەسەڵاتی لە بەرانبەر ناڕەزایەتی جەماوەریدا دەبوایە زەڕبەیەکی کوشندە لە کۆمۆنیزم و ئازادیخوازی بدات، جا بە هەر پاساوێک بێت. ئەگەر ئەم هۆکارە بنەڕەتیە نەبوایە، دەکرا لەسەر پاساو و بەهانەکانی یەکیتی گفتوگۆ بکرایە، کە ئامادەبوین تەنانەت سازشیش بکەین و کردیشمان، بەڵام ئێمە لەوکاتەی لەگەڵ نەوشیروان بە سازش گەیشتین بە ڕێککەوتنی تەواو، هەر ئەوکات لەوێوە دەستوری دا دەست لە

هاوڕێیانمان بوەشێنن. مەگەر خۆت نازانی دوای سازش و ڕێککەوتن لەگەل نەوشیروان، کاتیک لە ماڵەکەی هاتینە دەرەوە، تەنانەت دەستڕێژیان لە ئێمەش کرد؟! وەکو خۆت باست کردوە، یەکیتی لە هەشتاکانەوە لە بیری لێدان لە کۆمۆنیزمدایە. سەردەمیک کۆمۆنیستەکانی بە تۆمەتی عیراقچێتی بە مستەحەقی مەرگ دەزانی. لە کاتی شوراکانی ١٩٩١دا دیسان یەکیتی تا لێواری لێدان چووە پێش، بەڵام بە شکستی ڕاپەرین مەوزوعیەتی نەما. لە ١٩٩١ەوە بەردەوام نیازی لێدان لە ئێمەی هەبوە، چەندین جار گەمارۆی بارەگای ڕادیۆیی داوە، هەر جارێك بە بەهانەیەک، بەڵام هەمووکات بە یەک مەبەست بووە، ئەویش لێدان و پاشەکشە پێکردن بووە بە کۆمۆنیزم. گەر ئەمە نابینی و بە دوای لێکدانەوەیکی ترەوەیت، باشترە بڵێم خێری لێ ببینیت. بەلام ئەوە بزانە بتەوێت و نەتەوێت لیکدانەوەکەت ماهیەتی دژی کۆمۆنیستی یەکیتی پەردەپۆش دەکات و پاساوێکی تر بۆ هێرشەکەی دەهۆنێتەوە.

بەڵام پرسیارەکەت دەربارەی ئەوەی، کە مەکتەبی سیاسی حککع بڕیاری دابێت لەسەر ناردنەوەی ئەو واحیدە بۆ ئیران سەیرە!، چونکە پێویستە لای خۆشت ڕوون بێت، کە هیچ کات ئێمە لە مەکتەبی سیاسی حککع هیچ بڕیارێکمان لەسەر هیچ کارێکی ڕوو بە ئێران نەبووە و نەداوە. بڕیار لەسەر جەولەی ئێران کار و بڕیاری حزبێکی تر بووە، هەرچەند هاوپەیمانمان بێت، بەڵام ئۆرگانی ڕابەری و بڕیاردەری خۆی هەیە کە (مەکتەبی سیاسی حزبی کۆمۆنیستی کریکاری ئیرانە). ئایا ئەم ڕاستیە سادەیە ڕۆشن نییە؟!

ئەم گۆڕانە لە نەزەرەی هاوڕێ سامان و کەسانێکی تر لەسەر چۆنیەتی پێکهاتنی حزبی کۆمۆنیستی تازە نییە. هەڵبەتە ئەمە دەرگایەکی فراوان□ بۆ باس و جەدل، بەڵام ئەم باسە لەو شوێنەوە دەست پێ ناکات، کە ئەزمونی کارەکانی حزبی کۆمۆنیستیی کرێکاریی بخرێتە ژێر پرسیارەوە و حوکمی “ناکرێکاریی و نا کۆمۆنسیتی” بەسەردا بدریت. ڕەخنەگرتن لە کۆمۆنیزمی کرێکاری بق□ نییە، بەڵام لێرەوە دەست پێ ناکات و نابێ بخرێتە ناو چوارچێوەی نەفرەتی ئیدەی ئەو کەسانەی جۆرێکی تر بیر لە پێکهاتنی حزب دەکەنەوە، بەڵکو پێویستە نیشانمان بدەیت ئەو حزبەی لە نیاز و نەخشە و فکری تۆدایە، چۆن پێکدێت و پێکهاتەکانی بەرجەستە کەیتەوە. کەسانێک پێیان وایە، کە حەتمەن دەبێت پرۆلیتاریا خۆی حزبی خۆی دروست بکات، ئەمە جێگای باسە، بەڵام لایەنگرانی دەبێ ڕوونی بکەنەوە، کە ئەمە چۆن و کەی دەبێت؟ هەروەها ڕوونی بکەنەوە، کە کریکاری و کۆمۆنیستی بوونی خۆیان، کە هیچ پەیوەندی□کیان بە پڕۆلیتاریاوە نییە، لە چیدایە؟

پێویستە ئەزمونی پراکتیکی پێکهێنانی ئەو جۆرە لە حزب بەرجەستە و عەمەلی بکرێتەوە، بە هەمان شێوەش بە باسکردن لەسەر حزب و دەسەڵات. ئەوەی جێگای سەرنجە ئەم جۆرە بیرکردنەوانە تەنها لە ئاستێکی سەتحی و بۆچونێکی سنورداردا دێت و دەچیت، بەڵام لە ئەنجامدا ئەوەی دەیبینین تەنها بە هێرشکردنە سەر لینین و کۆمۆنیزمی کرێکاری و مەنسور حکمەتدا خۆی دەنوێنێت، نەک ڕۆشنکرنەوە و گرتنەبەری ڕێڕەوەکانیان، هەروها گوتومە دەمەکێ کەسانی تر پێکهێنانی ئەو جۆرە لە حزبیان داوەتە دەست قەدەری خەیاڵاتی ئەو سوشیالیزمەی خۆیان پێدا هەڵواسیوە، هەر بۆیە تەواوی پرسیار و باسەکانیان لەپرسینەوەیە لە دروستی و نادروستی کار و هەڵسوڕانی حزب. پێوانە کردن بۆ حزب لە زهنی خۆتدا بە کۆمۆنستی یا نا کۆمۆنستی، بە کرێکاری یا نا کرێکاری، باسێکی بێ ئاکامە. مەیدانی ئاوێزان بوون بە هەڵسوڕان و خەباتی کرێکاریەوە زۆر فروانە بۆ ئەوەی کرێکاری بوون و کۆمۆنست بوونی خۆت لە بەرانبەر کەسانی تردا بسەلمێنیت، بەڵام ئەوە ڕۆشنە، کە لە “هاوچەرخ” بوونەوە دەست پێناکات و سەریش ناگرێت.

ئاماژەم بەوە داوە، کە سامان و دوو هاورێکەی نەیان گوتوە مەنسورحکمت “مارکسیەکی هاوچەرخە”، بەڵام سامان باز بەسەر ئەو بەشەدا دەدات، کە دەڵێم سەیرەکە لەوەدایە ئەوان خۆیان بە “هاوچەرخ” ناو دەبەن، واتە گەر ئەوانەی بە هەڵە “مارکسیزمی هاوچەرخ”یان بۆ مەنسور حکمەت بەکارهێنا بێت، واتە ئەمەی سامان و هاورێکانی لایەنێکی کۆمیدی ئەو هەڵەیەیە، کە بە خۆیان دەڵێن ‘هاوچەرخ”، ئەمەش دەچێتە ناو بابی تێنەگەیشتن لە پەیوەندی نێوان تیۆری و پراکتیکەوە.

هاوڕی سامان لە بارەی شەڕی ئەفغانستان و موسڵەوە ڕەخنەکەی خۆی ڕوون نەکردوەتەوە، بەڵام بە کورتی هەڵوەستی ئێمە لە هەردوو شەڕەکەدا جێگای شانازیە. ئێمە سەرئەنجام دژی هەردوو شەرەکە ڕاوەستاین و بە تایبەت لە شەڕی موسڵدا جەدەلی توندمان لەگەڵ هەموو ئەو لایەن و کەسانە کرد، کە بە هەر پاساویک لایەنگری شەڕیان کرد یان بە پۆزەتیف هەڵیانسەنگاند. بەڵام وەستانەوەی ئێمە دژی ئەو شەڕانە لەبەر ئەوە نەبوو، کە مخالەفی بین ئەگەر مەسەلەکە لەدان لە تاڵیبان و داعش و تەفروتونا کردنیان بێت، بەڵکو لەو ڕوانگەیەوە بوو، کە بە تایبەت لە شەڕی موسڵدا لە ژێر ناوی “جەنگ دژی تیرۆر” و داعش و لە ڕاستیدا بە تەسفیە حیساباتی نێوان جەمسەرە جیهانیەکان، شارێکیان بەسەر دوو ملیۆن هاوڵاتی مەدەنیدا

خاپور کرد. ئەگەر هاوڕی سامان قسەیەکی هەیە لەسەر هەڵوێست و سیاسەتی کۆمۆنیزمی کریکاری، بە تایبەت لەسەر شەڕی ئەفغانستان، دەبێت زەحمەت بکێشت ڕەخنە لە (دنیا دوای ١١ی سەپتەمبەر) بگریت. چونکە بە نقورچ گرتن و پرسیاری نالۆژیکی وەڵامی ئەوە مەسەلەیە نادرێتەوە.

دەربارەی ڕیفراندۆم، بەڵێ بە شانازیەوە ئەمە بە توندی لە پشتی ڕاوەستاین وەکو ڕێگاچارەیەک بۆ کێشەی کورد. بێگومان حەلی ئەم کێشەیە، نەک خودی ڕیفراندۆم، کۆمەکی دەکرد بە شەفافیەتی خەباتی چینایەتی لە کوردستان و زەمینەشی خۆش ئەکرد بۆ نەمانی نەفرەتی قەومی و دوبەرەکی نێوان کرێکاری کورد و عەرەب. بەڵام بە گەلەکۆمەی دەوڵەتان و دەسەڵاتی ناوەندی مەسەلەی سەربەخۆیی و بزوتنەوەی ئازادی و سەربەخۆی کوردستان لەم برگەیەدا بە زەبری چەک شکست درا. مەسەلەی کورد وەکو ئەنجامی دەیان ساڵ ستەم و سەرکوت و کۆمەڵکوژی بووە بە گرێیەکی سەرەتانی. ڕیفراندۆم بەدەر لەوەی کە بانگەوازی بۆ کردوە، گونجاوترین ڕێگاچارە و مافێکی بە ئەملاو ئەولای خەلکی کوردستانە. ئەمە وەڵامی منە بە هاوڕێ سامان، بەڵام لێرەدا پرسیارێکی سەرەکی کە ڕووبەڕووی ئێوە, ئەوەیە کە ئاخۆ سەرکوتی ڕیفراندۆم و خواستی سەربەخۆیی چ قازانجیکی هەبوو بۆ پڕۆلیتاریا، کە تۆی دڵگەرم و دڵخۆش کردوە؟ سەرکوتی ڕیفراندۆم بە زەبری چەک و میلیشیا و گەلەکۆمەی دەوڵەتان هیچ بەڵگەیەک لەسەر نادروستی ڕیفراندۆم بە چارەسەری کێشەی کورد بە دەستەوە نادات، بەڵکو تەنها حەقانیەتی ئەوە دووپات دەکاتەوە، کە خەلکی کوردستان لە بەرپاکردنی ڕیفراندۆم و بریاردان لەسەر جیابوونەوە لەسەر حەق بوون.

١١/٨/٢٠٢٢

خۆشەویستی بە نیشتیمان پیرۆزی بە ئاین.. م/ جبار عبداللە عزیز

ئاین و نیشتیمان دوو بابەتی گرنگ و بایخدارن لەنێو کۆمەلگادا، هەموو ئەو نەتەوانەی ئیستا لە جیهان هەن هەریەکەو بەجیا خاوەنی نیشتیمانێکن، هەرکەلەدایک دەبین نیشتیمانێک هەیە ئەمە لەباوەشی

خۆی دەگرێت، کاتێک گەورە دەبین قۆناغی منداڵی تێدەپەڕێنین ئەو کات هەست دەکەین خاوەنی پێناسەی تایبەت بەخۆمانین، هەر لەو کاتەوە هەستی نەتەوەی لامان دروست دەبێت، دواتر بەهۆی کەلتور و ئەو داب و نەریتانەی کە هەمانە ئاشنا دەبین بە ئاینی خۆمان، ئەو ئاینەی لە باب و باپیرانەوە بۆمان ماوەتەوە، ئەگەر بەگشتی باسی ئەو دوو بابەتە بکەین، هەردوکیان دەگۆڕێنەوە سەر بیرو باوەڕی مرۆڤ، جۆرێکی جیاواز لە باوەڕداری لە مرۆڤەکان بەدی دەکرێت، هەندێک لە مرۆڤەکان هەستی نەتەوەی و نیشتیمانیان بەهێزترە وەک لە پەرستراوە ئاینیەکان، هەندێکی تر ئاین بە نیشتیمان و نەتەوە وەسف دەکەن، چەند رۆژێک بەر لە ئیستا شۆڕێکی میدیایی لەنێوان هاوڵاتیان و زانایان و ئەدیب و نوسەرەکان دروست بوو گوایە مەککە پیرۆزترین شوێنی دونیایە، جیهانی ئیسلام ئەو ڕاستیە دەزانێت کە مەککە پیرۆزترین شوێنی دونیایە، بەڵام دەبێ ئەوەش لەبیر نەکەین کە خودای گەورە دەفەرموێت" لەپێناو خاک و نیشتیمانی خۆت شەڕ بکەیت دژی داگیرکەران بکوژرێیت پلەی شەهیدبوونت پێ دەبخشرێت، ئەی ئەوە مانای پیرۆزی نیشتیمان ناگەیەنێت، بەڵام ئێمە دەتوانین بەدوو وشەی جیاواز ئاین و نیشتیمان لەیەکتری جیابکەینەوە و بڵێین خۆشەویستی بۆ نیشتیمان پیرۆزی بۆ ئاین، ئەوانەی تەنها لەسەر ئاین قسە دەکەن ئینتیمای نیشتیمانیان لاوازە، ئەو بیرکردنەوەیە ئەگەر چەندیش ڕاست بێت نابێتە احترافێکی کۆمەڵایەتی، چونکە کۆمەڵگا بیری باشتری لایە ئەستەمە بیرۆکەی کەسێک بکاتە ڕێگایەکی ڕاستەقینە بە خۆی، ئەو دوو بابەتە لە ئیستادا بەسیاسی کراوە حزبە ئیسلامیەکان شیعاری ئاینی دەڵێنەوە احتڕاف بە حزبە علمانیەکان ناکەن، علمانیەکان بەعەکسەوە بیردەکەنەوە هەرچەندە علمانیەکان ئاینیش وەک پێگەیەکی گرنگ بەکاری دەهێنن، ئەوەی فەوزای دروست کرد ناوهێنانی کوردستان بوو لە پاڵ وشەی مەککە پیرۆزترە، تەنها بە دژایەتی هندە کەس و لایەن ئەو بەراوردەی کرد، باشتر وابوو بەراوردی کردبا بەهەموو جیهان، ئەو کات بەشێوازیکی تر لێکدانەوەی بۆ دەکرا، ئەوەی لەسەر هاوڵاتیانی کوردستان پێویستە لەبەرامبەر ئەو لەدوانە سارد نەبنەوە لە ئینتیمای نیشتیمانی و پیرۆزیەکانی ئاین.

نەفرەت لە سەلمان ڕوشدی!... شەمامە بارەوانی

بیرمە فەقێ بووم و لە حوجرە و قوتابخانەی ئیسلامی بووم، گۆڤارێک هەبوو وابزانم ناوی (خۆڕێک)بوو کاکە مەریوان هەڵەبجەیی دەریدەکرد، دواتر ئەوەی من ئاگاداربم گۆڤارەکە بەهۆی بڵاوکردنەوەی ئایەتە شەیتانییەکان ڕاگیرا و قەدەغەکرا.

من بەرلەوەی کتێبەکەی سەلمان ڕوشدی(ئایەتە شەیتانییەکان) هەمووی پێکەوە بخوێنمەوە، من لەو گۆڤارە یەک دوو بەشێکم خوێندەوە. کاتێک ئەو دوو بەشەم خوێندەوە، مەراقم کرد زیاتر و هەمووی بخوێنمەوە. پێشووتر کە هێشتا فەریکە فەقێیەکی جاهیل و فەندەمەنتالست بووم، ڕقێکی زۆرم لەبەرامبەر سەلمان ڕوشدی هەبوو. بەهۆی ئەوەی پێشووتوور لە کتێبێکی قەرەزاوی شتێکم خوێندبوویەوە سەبارەت بە فەتواکەی خومەینی، کە خوێنی سەلمان ڕوشدی لەسەر ئایەتە شەیتانییەکان حەڵاڵ دەکات.

جا بەئەوەی ئەوکات من بێ ئەوەی جارێ یەک دێڕی ئەو کتێبە بخوێنمەوە و بزانم مەسەلە چییە، ئاواتم بوو خۆم یان کەسێکیتر ڕۆژێک دابێت و سەلمان ڕوشدی بکوژێت و کاتێک ناوی سەلمان ڕوشدیم هێندە خراپ بیست لە ژێر لێوەوە دەمگووت: نەفرەت لەسەلمان ڕوشدی.

دواتر کاتێک جیهان بینیم سەبارەت بە زۆر چەمک کرایەوە و تووشی گۆڕانی بیر و باوەڕبووم و لە غەیبووبەی فیکری هۆشیاربوومەوە و لە تونێلی تێگەیشتنێکی تەسک و داخراو تۆتالیتاردا هاتمەدەر، بە دڵێکی زۆر فراوان و مێشکێکی زۆر کراوە و دیدێکی جیاواز زۆر باڵاو لیبراڵانە(ئایەتە شەیتانییەکان)م، بەpdf هەمووی خوێندەوە و بە فەقێی تریشم نارد بیخوێننەوە و ئەوکات ئیتر لە جیاتی نەفرەت و ڕق، ئاواتە خوازبووم ڕۆژێک بێت لە نزیکەوە سەلمان ڕوشدی ببینم و به دیداری شادبم.

ئاوایە ئەزیزم، مرۆڤی فەندەمەنتالیست و ڕادیکاڵ، هەڵگری تێڕوانینێکی زۆر سەقەت و خاوەنی مێشکێکی ژاراوی و ئەقڵێکی داخراوە و دوو بست ئەوڵاتری لوتی تێڕوانینی خۆی نابینێت و هەموو تێگەیشتنێکی دەرەوەی بازنەی ئیدۆلۆژیا و بیر و باوەڕەکەی خۆی ڕەتدەکاتەوە و کوێرانە و بەماوەییانە و مێگەڵ ئاسا شوێن

ئەقیدەیەکی دیاری کراو دەکەوێت، بە ئەوەی بیخاتە ژێر نەشتەری ڕەخنە و بە فلتەری زانستیدابیات و لە بەتەی ئەقڵ هەڵیسەنگێنێت.

بۆیە هەرکاتێک کەسێک، ڕەخنە بگرێت و قسە لەسەر بیر و باوەڕەکەی بکات، مرۆڤی فەندەمەنتالیست بۆی بلوێت نەک جوێنی وەدەدات و سوکایەتی پێدەکات، بەڵکو سەری کەسەکە گۆشە و گۆش دە بڕێت.

کۆمەڵەی کوردی ئێستا ڕێک لەو قۆناغە مەترسیناکەدایە و تاکەکانی لە سۆشیاڵ میدیا زۆربەی داعشانە بیردەکەنەوە و جوێن بە جیاوازیەکان دەدەن و سوکایەتی و بە ڕەزی بەهەر شتێک دەکەن، لەگەڵ میزاجی داعشیانەیان نەگونجێت.

لە نیویۆرک تیرۆرستێک بە چەقۆ هێرشی کردە سەر سەلمان ڕوشدی، بە سەتان و هەزاران کۆمێنتی دەستخۆشیم بینی، کە بۆ ئەو تیرۆرستە نووسراوبوو هەندێک نووسیبوویان خۆزیا سەری لە لاشەی جیاکردبایەوە. هەڵبەت بە ئەوەی یەکیان ئایەتە شەیتانیەکانیان خوێندبێتەوەو بزانن سەلمان ڕوشدی چی گووتووە و مەسەلە چییە!

کۆمێنتی وا مەهزەلەم بینی تەر بە دیاریەوە داما قاقا. چەندین کەس نووسیبویان نازانین ئەو کافرە کێیە، بەڵام مادام قسەی بە ئیسلام گووتووە حەقی تێپاندن و سەربڕین و گوخواردنە هاهاها.
من پێش دوو ڕۆژە تەنها لەسەر نووسینێکی ڕەخنەییم سەبارەت بە هزری داعشگەرێتی و ئیسلامی سیاسی، کە لە کۆمەڵێک ڕۆژنامە و ماڵپەڕی لە نموونەی ڕۆژنامەی(ڕێگەی کوردستان) هەریەک لە ماڵپەڕەکانی(دەنگەکان، ڕوانگە و ڕەخنە، دابڕان، قەندیل24، وتاری کورد)ˇ بڵاوبووەوە. تەنها لە پەیجی(ڕوانگە و ڕەخنە)ˇ زیاتر لە پێنجسەد کۆمێنتی بە ڕەزی و جوێن و سوکایەتیم بۆهات، تەنانەت کەسی وا هەبوو نووسیبووی: ئەو ڕۆژە هەر دێت و حوکمی دینی دەگەڕێتەوە و سەرت دەبڕین هەی کافر.

تیاندابوو مامۆستایە و خەڵکی شارەکەی خۆمە و لەگەڵ من لە کۆمەڵەی خوێنەرانی کتێب ئەندام بوو، لە کۆمێنت لەگەڵ عەوام و داعشە دەمشڕەکانی سۆشیاڵ میدیا جوێنی پێدابووم. مامۆستا وا داماوبێت، ئەی مەگەڵ و نەخوێنەوارەکە دەبێ حاڵی چۆن بێت؟!

بێ گومان من ناترسم ئەوەی مەبەستمە بیڵێم، ئەوەیە کە کۆمەڵگای کوردی لە ژێر کاریگەری گوتاری سەلەفیگەراو ئیسلامی سیاسی خەریکە بەرەو داعشیەت دەڕوات و بەرەو ئاقارێکی توندڕەویی زۆر مەترسیناک هەنگاو دەنێت و داعش هەموو کونج و کەلەبەرەکی ئەو وڵاتە خەریکە

دەتەنێت و کەسیش خەمی لێ ناخوات و خۆی لێ ناکات بە خاوەن!

دووبارەی دەکەمەوە، کە من هەرگیز ناترسم لە هێڕشەکانیان و بەگوومان وەکو فەرەج فەودە وتەنی:(هەموو شتێك باجی خۆی هەیە، دیموکراتیەت باجی خۆی هەیە، عەلمانیەت باجی خۆی هەیە، شارستانیەت باجی خۆی هەیە، مافەکانی مرۆڤ باجی خۆی هەیە، هەموو باجی خۆی هەیە و دونیای شارستانی بە ئەمانە هەمووی بە خوێنی ڕۆڵەکانی خۆی باجیداوە، تاگەیشتوون بەوەی پێیگەیشتوون، دەریایەگەلێك خوێنیان لە پێناویدا ڕشتووە و بەسەر جەستەی هەزاران قوربانیدا ڕۆشتوون تاگەیشتوون بەم ڕۆژە.).

دوێنی فەرەج فەودە و نەجیب مەحفوز، ئەمڕۆ سەلمان ڕۆشدی و کێو کێی ترە، بەدڵنیایەوە گەر لە کوردستان زوو فریا نەکەوین و سنوورێک بۆ ئیسلامی سیاسی و سەلەفیگەراکان و ئەو فیکره داعشیە دانەندرێت، کە لە هەزار ڕەنگ و لەژێر سەتان ناو مۆدێل خۆی نمایش دەکات و شەو ڕۆژ خەریکی بە داعشکردنی کۆمەڵە، زوو، یان درەنگ، ئەمڕۆ، یان بەیانی ڕەنگە بێت من و ئەویتر، یان هەموان باجەکەی زۆر بەقورسی دەدەین.

ئینجا دەبێ هەموان باش ئەو حەقیقەتە بزانن کە فەندەمەنتالیستەکان هەڵگری فیکرێکی نەخۆش و تۆتالیتارن.
ئەوان لە کوێ دەسەڵاتیان بوو، حیجر لەسەر داهێنان دادەنێن و ڕێگری لە کرانەوەی کۆمەڵە دەکەن، فیکری ئازاد و ئیجتیهادی عەقڵ لەبار دەبەن، شەمەندەفەری پێشکەوتن بە دواوە دەگێڕێننەوە و دەبنە کەسپ و تەگەرە لەبەردەم خواست و ئازادیەکانی تاک و، جیاوازیەکان و فرە ڕەنگی و پلۆرالیەتی ئایینی، سیاسی و کۆمەڵایەتی دەسڕێنەوە و داری پێکەوەژیان دەبڕێتەوە و دەنگە جیاوازەکان دەخنکێنن و پانتایەک بۆ ئەویترو کونجێک بۆ هەناسەی ئازادی ناهێڵنەوە.

ئەوان باوەڕیان بە فرەیی و ئازادی و دیالۆک و ئەقڵانیەت نییە. جگە لە زمانی شمشێر، هیچ زمانێکر نازانن.

بە جوێن و بە ڕەزی و سوکایەتی و چەقۆ هێرش دەکەنە سەر زمانی ڕەخنە و ئەقڵی زانستی و بیری ئازاد و ئازادی تاکەکان و هەرچی شتێک بۆنی ڕۆشنگەری و تازەگەری لێ بێت.
ئەوان دووژمنێکی سەرسەختی شارستانیەت و کۆمەڵێکی مەدەنی و کراوەن.

داعشگیان، مادام بانگەشەی یەقین دەکەیت و ڕەهاگەرایی بە خەڵک دەفرۆشیتەوە و مۆنۆپۆڵی حەقیقەتەکان دەکەیت، زۆر عەیبە لە گوومان دەترسیت و بە چەقۆ گەروو زمانی ڕەخنەدەبڕیت و دژایەتی ئەقڵ دەکەیت!

هەڵبەت وڵام دانەوەی نووسین و ڕەخنە و وشە، بە جوێن و چەقۆ و بێ ڕێزی، خۆی لە خۆیدا ئەوپەڕی بێ مۆڕاڵی و نیشانەی لاوازی و داڕوخان و کەوتنی ئەتەکێت و ئەخلاقی ئەوکەسانە دەگەیەنێت و بەداخەوە ئەوە ئاماژەیەکی زۆر ترسناکیشە و ئەوەمان پێدەڵێت گەر خاوەنانی ئەو جۆرە لەبیرکردنەوە تەسک و ئاسۆداخراوە دەسەڵاتیان هەبێ، ئەوە تەراتێن بە ئازادیەوە دەکەن و دادگایەکی پشکنینی ویژدان و سوتاندنی کتێبەکان هەمان شێوەی دادگاکانی کلێساکانی سەدەتاریکەکانی ناوەڕاست درووست دەکەن و کتێب و شیعر و نووسینی ئازادی خوازان و چەپ و سکۆلارەکان هەمووی دەخەنە لیستی نووسینە قەدەخەکراوەکان و خۆشیان گۆردان برۆنۆ ئاسا دەسوتێندرێن و وشەکانیان لە سێدارە دەدەن و ئازادی تیرۆردەکەن و زمانی ڕەخنە دەبڕن و بۆچوونی جیاواز سانسۆر دەکەن و دەنگی هەموو نووسەرەکانی دەرەوەی سنوورەکانی مێنتەڵێنت و بازنەی ئایدلۆژیاکەی خۆیان دەخنکێنن و هەزار ساڵ دەمانگەڕێننەوە بۆ دوواوە و نێو تاریکایی سەدەکانی ناوین!

ئاخر مر□قی ژیر و ئازادی خواز و شارستانی و مەدەنی، وڵامی وشە بە وشە و نووسین بە نووسین و شانۆ بەشانۆ و فیکر بەفیکر دەداتەوە، نەک بە گولە و چەقۆ و تیرۆر و جوێن و سوکایەتی و بێ ڕێزی و تەشیر و هەڵچون و ڕق و هەڕەشە و نەفرەت.

کتێبێك له باره‌ی شیعری (پاكانه‌ی) موزه‌فه‌ر نه‌واب بڵاوده‌كرێته‌وه

وا بڕیاره له ئاینده‌یه‌كی نزیكدا، كتێبێكی دیكه‌ی سه‌دیق سه‌عید ڕواندزی، به ناوی (شاعیر ده‌مرێت شیعر نا) چاپ و بڵاوبكرێته‌وه.

ناوەڕۆکی ئەم کتێبە، خوێندنەوەیەکی درێژە بۆ دەقی شیعری پاکانەی شاعیری ئازادیخواز موزەفەر نەواب. تیایدا نووسەر باس لە پاکانە و دۆخی مرۆڤی پاکانە کردوو، پاکانە و لێکەوتەکانی لە کولتووری کۆمەڵایەتییانەی ڕۆژهەڵات و کۆمەڵگەی شاعیریش دەکات. ئەمە وێرای قسەکردن لە سەر لایەنە شاراوەکانی دەقەکە وەك نا ئامادەیی باوك لە دووتوێی شیعرەکە و بێ دەنگی کوڕەکە و ڕژدبوونی دایك و خوشکەکە لە سەر پاکانەنەکردنی کوڕەکەیان. شایەنی ئاماژەکردنە، کتێبەکەش پێشکەش بە دڵشاد مەریوانی شەهید کراوە، کە وەرگێڕی شیعرەکەیە.

سوودەکانی میوزیک بۆ منداڵان... ڕێزا شوان

لە ئێستادا وشەی (میوزیک) و (موزیک) لە نووسین و لە میدیا و لە ڕاگەیاندنەکانی کوردستاندا بەکاردەهێنرێن، زۆر بە کەمی وشەی مۆسیقا بەکاردێت. لە زمانی ئینگلیزی و زۆربەی زمانەکانی تری جیهانیشدا بە زۆری وشەی میوزیک بەکاردەهێنن. وشەی میوزیک لە بنەڕەتدا وشەیەکی ڕەسەنی یۆنانی کۆنە. وشەی (موسیقی)ی عەرەبیش هەر لە (میوزیک) ەوە وەرگیراوە.

وشەی میوزیک لە وشەی (میوز)ی لاتینییەوە وەرگیراوە، کە بەلای گریکییەکانەوە خواندی هونەر بوو. گریکییەکان، بۆ هەموو هونەرێکان و زانیارییەکان وشەی (میوزیک) یان بەکار دەهێنا. دەستپێکردنی میژووی میوزیکی مۆدێرن بۆ سەرەتای سەدەی بیستەم دەگەڕێتەوە.

میوزیک بریتییە لە جۆرێک لە جۆرەکانی هونەر. بەوە پێناسە دەکرا، کە هونەرێکە گرنگی بە دانان و دابەشکردنی ئاوازەکان و شێوازی وتنی گۆرانییەکان و بە ترپەی هەڵپەڕکێکان دەدات.

میوزیک زانیارییەکیشە کە شێواز و پرەنسیپەکانی ئاوازەکان دەخوێنێت، لە رووی هەماهەنگی و جیاوازییەوە. دەوترێش میوزیک زمانێکی جیهانییە، زمانێکی جیاوازە، زمانێکە لە نێوان مێشک و دڵەکان دایە. جوانترین و ناسکترین واتای لەخۆگرتووە.

میوزیک زمانێکە، لە زمانەکانی جوانی، لەگەڵ زمانە جوانەکانی کەدا، پێکەوە جیهانی منداڵان پێکدەهێنن. زمانێکە لە خزمەتی منداڵان دایە، هەموو لایەنەکانی گەشەکردنی منداڵان: کۆمەڵایەتی، سۆزداری، هزری، داهێنان، کەسایەتی، جوڵەیی دەگرێتەوە. لە هەمان کاتیشدا، چێژ و شارەزایی پێویست بە منداڵان دەبەخشێت.

میوزیک زمانی شیعر و گۆرانییە، میوزیک شیعرێکی دەنگدارە، رۆح و گیانێکی نەمری بە بەر شیعردا دەکات، تێکەڵاوی یەکتری بوونە. شیعر و میوزیک و گۆرانی گیانێکن لە سێ جەستەدان، سیانەیەکن ئاوێتەی یەکتری بوونە و لە یەکتری دانابڕێن.

هەریەکەیان بە ئەوەی ترەوە بەندە. هەماهەنگی لە بنیاتنانی کەسایەتیدا دەکەن. پێکەوە بەشداری لە بنیاتنانی رۆشنبیری و شارستانێتیدا دەکەن. وەکوو چۆن جووتە وشەی (دەهۆڵ و زوڕنا)، (گۆرانی و هەڵپەڕکێ) بە زۆری پێکەوە دێن، هەروەهاش بە زۆری (شیعر و ئاواز)، (شیعر و میوزیک) یش پێکەوە دێن.

ئەگەرچی گوێگرتن لە میوزیک، تا ئەمڕۆش نەبۆتە کولتوور و بە نەریت و بە خوویەکی دەقگرتووی رۆژانەی تاکی کورد. گەر هەشمان بێت کەمن. بەڵام گەلی کوردمان زۆر لە کۆنەوە، لە ئاهەنگ و بۆنە خۆشەکان و شایی و زەماوەندا، بە ئامێرێک یا زیاتری میوزیکی لەگەڵ گۆرانی و هەڵپەڕکێدا، گوزارشتمان لەو خۆشی و شادیمان کردووە. تا ئەمڕۆش بلوێر و شمشاڵ یا نای دوو ئامیری پیویستی شوانانی کوردن. بێگومان هەموومان حەز لە فێربوون یا گوێگرتنی میوزیک دەکەین. ئەوەی حەزی لێنەکات کەسێکی دڵ مردووە. میوزیکیش تەنیا بۆ چێژ و خۆشی وەرگرتن

نییە، بەڵکو بووە بە پێویستییەکی گرنگمان، کاریگەری لە رۆشنبیریماندا هەیە. تا رادەیەکی زۆر تێکەڵ بە لایەنەکانی ژیانی رۆژانەمان بووە.

(شکسپیر) دەڵێت: " میوزیک خۆراکی رۆحمانە".

(ئەفلاتوون) دەڵێت: "میوزیک و وەرزش، دوو زانستن.. هەردووکیان بۆ مرۆڤ پێویستن".

(نیشتە) دەڵێت: "گەر ویستت بڕیار لەسەر ئاستی گەلێک بدەیت. گوێ لە میوزیکیان بگرە".

(کۆنفۆشیۆس) دەڵێت: "میوزیک ئاوێنەی شارستانی گەلانە".

(لانس) یش دەڵێت: "فێری خەڵکی بکەن چۆن گوێ لە میوزیک بگرن.. ئەوسا پێویستیمان بە بەندیخانە نابێت".

(کۆنجریف) دەڵێت: "میوزیک دەتوانێت دڵەکان رابهێنێت و.. بەردیش نەرم بکات".

مامۆستا (حەمە کەریم هەورامی) لە بەرگی دووەم لە کتێبی (ئەدەبی منداڵانی کورد) نووسیویەتی، دەڵێت: "لە وڵاتێکی رەنگینی شاخاوی پڕ لە گوڵ و گوڵزار و ئاو و رووبار و باخ و دارستانی وەک کوردستان، بارەگایەکی رازاوە بووە بۆ نیشتەنی مۆسیقا، بۆیە نەکراوە مۆسیقای تیایدا خامۆش بکرێ و هەموو دەرێکانی لێ بگیرێ و گوێی شیعری شاعیرانی لێ کەڕ بکرێ، هەردەم دەرفەتی بۆ رەخسابێت هەناسەی خۆی داوە و هێز نەبووە بەری بگرێ، هەناسەی پڕ گوڵاوی شیعر تەنیا مۆسیقایە". دەشڵێت: "ئەمڕۆ مۆسیقا وا تێکەڵاو بە ژیانی کۆمەڵانی خەڵک بووە هەموو رووەیەکی چالاکی مرۆڤی گرتووەتەوە، هیچ کارێک بەبێ مۆسیقا ئەنجام نادرێت. لە بواری ئەدەب و هونەر و رووناکبیرییەوە، بووەتە سەنگی مەحەکی رەسەنی و ناڕەسەنی یا بەهێز و بێ هێزی جۆرەکانی ئەدەب و هونەر و هەستیاری مرۆڤی مەزن".

دایکان و باوکان بە شێوەیەکی رێمەکی میوزیک بەکاردەهێنن، لە رێی گۆرانی سووک و لایلایە و گوزارشت کردن لە سۆزداری و لە خۆشەویستیی ناخیان، کۆرپەکانیان ژیردەکەنەوە و دەیانکەنە خەوێکی خۆش. پێویستە لە یەکەم رۆژی لەدایکبوونی منداڵانەوە، گوێی منداڵەکانیان بە گۆرانی ناسک و بە لایلایەی شیرین و بە میوزیکی هێمن پاراوبکەن. تا لەو تەمەنە بچووکییەدا هۆگری گۆرانی و میلۆدی و میوزیک ببن.

میوزیک رۆڵێکی گەورە و کاریگەری لە پەروەردەکردن و لە رۆشنبیریکردنی منداڵاندا هەیە. لەو کاتەوە کە منداڵان لەناو

منداڵدانی دایکیاندا دروست دەبن. لە زۆر شوێنی جیهاندا، زۆر دامەزراوەی کۆمەڵایەتی هەیە، لە پەروەردەکردنی کورپەلەی ناو سکی دایکاندا، پشت بە بەکارهێنانی میوزیک دەبەستن. بۆ نموونە، شارەوانی ڕۆما لە ئیتاڵیا، ساڵانە چەند جارێک لە سەنتەری ڕۆما و لە باخچە گشتییەکانیدا، ئاهەنگی میوزیک و گۆرانی و دانس بۆ ژنانی دووگیان سازدەکەن. بە ئامانجی باشبوون و ئاسایی بوونی میزاج و خۆشی و شادی بەخشین بە کۆرپەلەکانی ناو سکی ئەو ژنە دووگیانانە.

توێژینەوە و لێکۆڵینەوەکان دەربارەی کاریگەریی میوزیک، ئەوەیان سەلماندووە، کە منداڵانی میوزیکژەن یا گوێگرانی میوزیک، هەست بە ئارامی و بە خۆشی و بە خاوبوونەوە گیانیان دەکەن. میوزیک یارمەتی ڕێکخستنی سۆزدارییان دەدات.

لێکۆڵینەوەکان ئاماژە بەوە دەکەن، کە ئەو منداڵانەی گوێ لەو پارچە میوزیکانە دەگرن کە حەزیان لێیان هەیە و پێیان سەرسامن، پاڵ بە مێشکیانەوە دەنێن بۆ دەردانی مادەیەکی کیمیاوی کە پێی دەڵێن (دوبامین) کاریگەرییەکی ئەرێنی لەسەر میزاجی منداڵە میوزیکژەنەکان یا گوێگرەکانی میوزیک هەیە.

لە لێکۆڵینەوەیەکدا کە لە ساڵی (٢٠١٦) دا، لە لایەن پەیمانگای مێشک و داهێنانی سەر بە (زانکۆی باشووری کالیفۆرنیا) لە ئەمریکا ئەنجامی دا، بە تاقیکردنەوە ئەوەیان بۆ دەرکەوت، کە میوزیک لە قۆناغی بەرایی منداڵیدا، دەتوانێت گەشەکردنی مێشکی منداڵان خێراتر بکات. بە تایبەتیش لە بواری فێربوون و وەرگرتنی زمان و شارەزایی لە خوێندنەوەدا.

میوزیک بە شێوەیەی گشتی و تێکڕا، لە منداڵییەوە لە زۆر لە بوارەکاندا کاریگەریی لەسەر گەشەکردنی منداڵان هەیە. هۆگربوون بە میوزیک لە تەمەنێکی بچووکی منداڵیدا، کارتێکردنی لە هێنانەدی ژیانێکی باشدا هەیە. ڕێژەی ئەم کارتێکردنەش لە هەموو منداڵاندا وەک یەک نییە، لە منداڵێکەوە بۆ منداڵێکی تر جیاوازیی هەیە.

زاناکان بە تاقیکردنەوە، ئەوەشیان بۆ دەرکەوت، کە میوزیک یارمەتی گەشەکردنی ڕووەک و ئاژەڵانیش دەدات. بۆ نموونە: گەر میوزیک بۆ مانگایەکی دۆشێنی بژەنرێت شیری زیاتر دەدات. هەمووشمان ئەو کلیپە میوزیکییەی هونەرمەندی شمشاڵژەنی گەورە و بەناوبانگی کوردمان، خواڵێخۆشبوو مامە (قالە مەڕە) مان بینیوە، کە لەو کاتەی مامە قالە مەڕە

شمشاڵ دەژەنێت، مەڕەکان لە دەوریدا وەستاون و خاوبوونەتەوە، بە هێمنی گوێ لە ئاوازی شمشاڵژەنینی مامە قالەی شوانیان دەگرن.

سوودەکانی میوزیک بۆ منداڵان

زۆرن ئەو سوود و ئامانجانەی کە لە سایەی ژەنین و گوێگرتن لە میوزیک دێنەدی. بە کورتی ئەمانە بەشێکن لە سوودە دەروونی و جەستەیی و ئاکادیمییەکانی میوزیک:

١- میوزیک گەشە بە هەست و نەستی منداڵان دەکات، توانای تێبینی و سەرنج وردیان و ڕێکخستنی سۆزداریی لۆژیکییان زیاتر دەکات. هەر لە میانەی میوزیکەوە، توانایەکی زیاتری گوێگرتن و فێربوون و وەرگرتنیان دەبێت. هەمیشەش میوزیک بە بەشی تەوەری کرداری فێربوونی منداڵان دادەنرێت. کرداری فێربوونی بابەتەکانی زانیاری و خوێندنی قوتابخانەش ئاسانتر دەکات.

٢- میوزیک گەشە بە بەهرەکانی منداڵان دەکات، زاخاوی هۆش و هەستیان دەدات و توانای داهێنان و ئافراندنیان زیاتر دەبێت.

٣- میوزیک هێمنی و ئارامی و ئاسوودەییەکی زۆر دەخاتە دڵی منداڵان. هەست و چێژی خۆشی و کامەرانی و بەختەوەری بە دەروونییان دەبەخشێت و ژیانیان لا شیرینتر و گوشادتر دەکات. ئارەزووی گوێگرتن و وتنی گۆرانی لە دەروونیاندا دەڕوێنێت. لە سروشتی گشتیدا هەمیشە لە دۆخێکی گونجاو و هاوسەنگیدا دەبن.

٤- میوزیک ڕۆڵێکی گرنگ و کاریگەری لە پەروەردەکردنی دروست و لە بنیاتنانی کەسایەتی هاوسەنگی منداڵاندا هەیە. میوزیک هەمیشەش هیوا و گەشبینی دەخاتە دەروونی منداڵانەوە. یارمەتییان دەدات بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ ژیانێکی خۆشتر و بۆ داهاتوویەکی لەبارتر و گەشتر.

٥- بە هۆی گۆرانی و میلۆدی و میوزیکەوە، دەتوانین گوزارشت و دربڕینی ئەدەبی، لە منداڵان کاراتر و بەهێزتر بکەین. هانیان بدەین بەبێ ترس و شەرم، گوزارشت لە هەست و نەست و سۆزدارییان بکەن و خۆیان دەربخەن، چییان لە ناخ و باریان دایە هەڵیان بڕێژن. میوزیک بژەنن و گۆرانی بڵێن و هەڵپەڕن.

٦- میوزیک هۆکارێکی گرنگە بۆ بە کۆمەڵایەتی بوونی منداڵان. کار بۆ ئەوە دەکات، کە پەیوەندییەکی بەهێزی هاوڕێتی بخاتە نێوان منداڵانی هاوحەزی میوزیکەوە.

بە تایبەتیش ئەو منداڵانەی کە پێکەوە لە کۆرسێکی میوزیکیدان، یا لە تیپێکی میوزیک و گۆرانی دان، پێویستیان بە هاوڕێتی و

هاوکاری و یارمەتی و هەماهەنگی یەکتری هەیە. چونکە کارێکی بە کۆمەڵ ئەنجام دەدەن. بەبێ یارمەتی یەکتری نایەتەدی.

۷- تا ئێستا توێژینەوە و لێکۆڵینەوەیەکی زۆر دەربارەی کاریگەری میوزیک لەسەر مێشکی مرۆڤ بە گشتی و مێشکی منداڵان بە تایبەتی کراوە. زاناکان گەیشتنە ئەو ئەنجامەی، ئەو منداڵانەی کە هۆگری ژەنینی ئامێرێکی میوزیکن یان گوێگرێکی باشی میوزیکن، لە رووی ئاکادیمی و خوێندنەوە، نمرەکانیان لە وانەکانی خوێندندا بەرزترن لە نمرەکانی ئەو قوتابییانەی گوێ لە میوزیک ناگرن و هۆگری میوزیک نین.

لێکۆڵینەوە تازەکانیش، ئاماژە بەوە دەکەن کە میوزیک تێکڕای زیرەکی منداڵان بەرزتر دەکاتەوە. میوزیک دەلاقەیەکیش بۆ داهێنان و ئافراندن دەکاتەوە.

۸- میوزیک یارمەتی گەشەکردن و دەوڵەمەندکردنی زمانی منداڵان دەدات. منداڵان لە رێی میوزیکەوە، بڕێکی زیاتری وشە و زاراوە و رستە و هێما فێردەبن. تەنانەت کۆمەڵێک وشە و رستە و ناوی ئامێرە میوزیکییەکان، بە زمانی ئینگلیزی فێردەبن.

۹- میوزیک گوێیەکانی منداڵان لەسەر گوێگرتنی باش رادەهێنێت، تا شارەزای هەموو دەنگە جیاوازەکان ببن. ئەو کەسانەی گوێقوڵاغان و گوێیەکی میوزیکییان هەیە، زۆتر وشە و رستەکانی زمان وەردەگرن.

هونەرمەندی گۆرانیبێژی مەزنی کوردمان (هۆمەر دزەیی) جارێکیان لە دیمانەیەکی تەلەفزیۆنیدا وتی: لە فەرەنسا بەشداریم لە کۆرسێکی زماندا کرد، هەر لە یەکەم رۆژدا، مامۆستاکە چیی بوتایە یەکسەر وەرمدەگرت. بۆیە مامۆستاکە سەرسام بوو و لێمی پرسی: تۆ هونەرمەندێکی گۆرانیبێژی؟ وتم: بەڵێ. بە چییا دەزانی کە من گۆرانیبێژم؟ وتی: تۆ گوێیەکی میوزیکت هەیە، یەکسەر قسەکانم وەردەگریت.

۱۰- میوزیک و میلۆدی و گۆرانی و هەڵپەڕکێ، شەرم و ترسی منداڵان ناهێڵێن، ئازایەتی ئەدەبی و متمانە و باوەڕ بە خۆبوونێکی زیاتریشیان پێدەبەخشن. تا بە راشکاوی گوزارشت لە هەست و نەست و لە خۆشەویستی و لە سۆزدارییان بکەن.

۱۱- میوزیک یارمەتی چالاکییەکانی مێشکی منداڵان و پێشکەوتنی هەموو توانا جۆرییەکانی منداڵان دەدات.

۱۲- بەشێکی زۆر لە پزیشکان و لە دەروونناسانی منداڵان، بۆ هەندێ گرفت و نەخۆشی سایکۆلۆژیی منداڵان، بۆ چارەسەرکردنیان پەنا بۆ میوزیک دەبەن. وەکوو: دڵتەنگی، خەمۆکی، دوودڵی، بێزاری، ترس، نێرگزی، شەرم،... هتد.

١٣ـ پەرەپێدانی خۆشەویستی و راهێنانی منداڵان لەسەر ئاخاوتنی سفت و بێ گرێ و سادە و دوورکەوتنەوە لە زمانی زبر و بەکارهێنانی شێوەی ڕەق و تەقی رووشکێن.

١٤ـ منداڵان لە ڕێی میوزیکەوە، هەست بە جوانی دەکەن و ڕەوشتیان لە خەوش و خار پاک دەکەنەوە.

(بێتهۆڤن) دەڵێت:"میوزیک جوانییەکی بیستراوە.. ئەڵقەیەکیشە ڕۆح و هەست پێکەوە دەبەستێت".

١٥ـ میوزیک ڕۆڵێکی گەورەشی لە ڕۆشنبیریکردنی منداڵاندا هەیە. هانی منداڵانی میوزیکژەن یا گوێگرانی میوزیک دەدات، بۆ خوێندنەوەی ئەو کتێبە ئاسانانەی کە دەربارەی میلۆدی و میوزیک و گۆرانی نووسراون. تا شارەزاییەکی زیاتریان لە بارەی میوزیک و میوزیکژەنە ناسراوە کوردییەکان و جیهانییەکان هەبێت. شارەزاییان لە شێوازی میوزیک و لە ڕۆشنبیریی میوزیکی و لە ئامێرە هەمەجۆرەکانی میوزیک و لە داب و نەریتی گەلانی جیاواز هەبێت. بە رووی ڕۆشنبیریی و میوزیک و هونەری گەلان و جیهاندا بکرێنەوە.

١٦ـ میوزیک پەیوەندیی خێزانیش بەهێز دەکات، ڕێز و سۆز و خۆشەویستی نێوان دایکان و باوکان و منداڵەکانیان بەهێزتر و شیرینتر دەکات. چونکە منداڵان لە ڕێی میوزیکەوە، فێری سۆز و خۆشەویستی و ڕێز و یاسا دەبن.

١٧ـ ئەو هەست و نەست و چێژ و خۆشییە زۆرەی، کە میوزیک لە رووی دەروونی و جەستەییەوە بە منداڵانی بچووکی دەبەخشێت، لە هۆش و دەروونیاندا دەڕوێن و بە درێژایی ژیانیان، هۆگری میوزیک و میلۆدی و گۆرانی دەبن و ناتوانن پشت لە میوزیک و گۆرانی بکەن. میوزیک واش لە منداڵان دەکات، لە رووی هزری و کۆمەڵایەتی و سۆزدارییەوە، ئامادەی ژیانێکی خۆشتر و داهاتوویەکی باشتربن.

زۆرن ئەو منداڵانەی کە لە تەمەنی چوار یا پێنج ساڵاندا، فێری میوزیک ژەنین بوون، بوون بە کەڵە میوزیکژەنی جیهانی. لەوانەش میوزیکژەن (مۆزارت).

دایکان و باوکان و مامۆستایان و میوزیکژەنان و گۆرانیبێژان و ڕێکخراوەکانی خەمخۆری منداڵان و بەڕێوەبەرایەتییەکانی چالاکییەکانی قوتابخانەکانی کوردستان.

بە لەبەرچاوگرتنی ئەو سوودانەی سەرەوە و زیاتریش لەو سوودانە. میوزیک لە گەشەکردن و ئامادەکردنی منداڵان بۆ داهاتوویەکی دڵخواز و شیاوتر. پێویستە پلانی تۆکمە و بەرنامەی تەسەلتان بۆ منداڵەکانتان هەبێت بۆ فێربوونی

میوزیک و گوێگرتن لە میوزیک. چونکە پەروەردەی میوزیکی منداڵان زۆر گرنگ و بەسوودە. لە زۆر کار و رەفتاری نەخوازراو و لە خووی ناشیرین، منداڵەکانتان دووردەخاتەوە.

لە وڵاتانی رۆژئاوادا، بایەخێکی زۆر بە پەروەردەی میوزیکی دەدەن، لە زۆربەی ماڵەکاندا، پیانۆیەک هەیە، یا ئامێرێکی میوزیکی هەیە، گەورە و منداڵان لە کاتی پەرژاندا تاوێک پیانۆ لێدەدەن. لە قوتابخانەکانیشدا منداڵانی ئارەزوومەندی میوزیک، لە لایەن مامۆستای پسپۆری میوزیکەوە، بە پێی ئارەزوو و هەڵبژاردنی قوتابییەکان، فێری ژەنینی ئامێرێکی میوزیکیان دەکەن. لە هەر شار و گەڕەک و گوندیکدا، بە دەیان تیپی میوزیکی هەیە. بە خۆڕایی لە سەنتەرەکاندا ئاهەنگی میوزیکی سازدەدەن.

لە کوردستانیشدا، بابەتی میوزیک وەکوو وانەیەکی سەربەخۆ و خراوتەتە پرۆگرامەکانی قوتابخانەی بنەڕەتییەوە. زۆر سوپاسی مامۆستا (زارا ئەحمەد جاف) سەرپەرشتیاری پەروەردەیی ـ لە رانیە دەکەم. بەڕێزیان خشتەی دابەشکردنی وانەکانی بۆ ناردم. بە پێی خشتەکان، بە پێی دەوامی قوتابخانە بنەڕەتییەکان و خوێندن بە زمانە جیاوازەکان، لە قوتابخانەکانی کوردستان، جیاوازی لە دابەشکردنی ژمارەی وانەکانی میوزیکدا هەیە. لە پۆلی (٣،٢،١) دا، هەفتەی (٢) وانە میوزیک هەیە، لە هەندێ قوتابخانەی تردا هەفتەی (١) وانەی میوزیکیان هەیە، لە خشتەکانی ئەم قوتابخانانەدا ناوی وانەی (سروود) یان تێدا نییە. لە خشتەی هەفتانەی هەندێ لە قوتابخانەکانیشدا، ناوی میوزیکی تێدا نییە و وانەی (سروود) هەیە، کە بە هەمان رێژەی وانەی میوزیک، وانەی سروود دابەشکراوە. لە خشتەی هەفتانەی دابەشکردنی وانەکانی خوێندنی هەندێ قوتابخانەکانیشدا، ناوی وانەی (سروود) و ناوی (میوزیک) ی تێدا نییە. لەوانەیە لە چوارچێوەی وانەی (هونەر) یا (پەروەردەی هونەری) دا بێت. بەڵام وانەی (پەروەردەی هونەی) بە زۆری چالاکییەکانی وێنەکێشان دەگرێتەوە.

من وام پێ جوان و دروستە، کە هەردوو وشەکە (سروود) و (میوزیک) بخرێنە پاڵ یەکتری و ببن بە وانەی (سروود و میوزیک). مامۆستای پسپۆر و کارامە و شارەزای میوزیک، لە دەرچوانی پەیمانگای هونەرە جوانەکان، بەشی میوزیک. بۆ وتنەوەی ئەم وانەیە تەرخان بکرێن. نەشکرێت بە وانەیەکی لاوەکی،

پێویستە گرنگی پێبدەن.
دەستخۆشییەکی زۆریش لەو لایەن و مامۆستا میوزیکژەنە دڵسۆزانەمان دەکەم، کە لە پشووەکانی هاوینان‌دا، کۆرس و خولی تایبەت بۆ فێرکردنی میوزیک بۆ منداڵانی کوردمان دەکەنەوە. خزمەتی پیرۆز و ناوازەیان، شایەنی ئەوپەڕی رێز و پێزانینە.

رەزا شوان
نەرویج: ١١/ ئاب / ٢٠٢٢

سیکۆلاریزم و چەند سەرنجێك -14- … شەماڵ بارەوانی

بەشی چواردەهەم/

هەڵبەت دەوڵەتی سیوکراتی دەوڵەتێکە هەوڵدەدات و تێدەکۆشێت تاوەکو شەریعەت جێ بەجێ بکات و بیسەپێنێت، ئەمەش هیچ لەگەڵ بنەماکانی هاووڵاتی بوون و پنتەکانی جاڕنامەی گەردوونی مافی مر□ق و ئازادیەکانی تاك و، تۆلەرەنس(لێبوردەیی)، و پلورالیزم(فرەیی)، نایەتەوە دژی مر□ق بوون و پێچەوانەی ڕۆحی پێکەوە ژیان و ئەویتری جیاواز و قبوڵکردنی ئەوانیتر و پڕەنسیپەکانی دیموکراسی و سیکۆلاریزمە بە مانا ڕاستی□قینەکەی.

لە دەوڵەتی سیوکراتی دا، حاکمیەت تەنها بۆ خوداوەندە، هەر شتێک ڕوو بدات، هەر پێشهاتێکی تازە و داهێنانێکی تازە، لە دایک بێت، دەبێت بۆ شەرع و ئەحکامەکانی ئایین و فەتوای پیاوانی ئایینی بگەڕێینەوە. لە دەوڵەتی سیوکراتیدا شتێک نییە بە ناوی دیموکراسیەت و بۆچونی خەڵک و ڕێککەوتنی کۆمەڵایەتی و دەوڵەتی مەدەنی.

لە دەوڵەتی سیوکراتیدا شەرع و ئەحکامەکانی ئایین و قسە و فەتوای پیاوانی ئایینی(کە هەمیشە خۆیان وەکو دەم ڕاستی ئایین و وتەبێژی ئاسمان و سێبەر و نوێنەری خوداوەند) دەبینن، چی ئەوان بڵێن، ئەوە کۆتا بڕیارە.

حەڵاڵ، یان حەرام، تەواو، ئیتر کەس بۆی نییە دەمی بکاتەوە و دەنگ هەڵبڕێت و پڕۆتیستۆی بکات و ناڕەزایەتی دەببڕێت. گەرنا مۆرکی بە دینی و دژایەتی کردنی خوداوەند و بێ ڕێزی کردن بە ئایین و مۆری کافربوون بە تەوێڵیەوە دەنرێت و خوێنی حەڵاڵ دەکرێت.

لە دەوڵەتی سیوکراتی و ئایینیدا مافەکانی مرۆڤ پێشێل دەکرێت. دەوڵەتی سیوکراتی دەوڵەتێکی پۆلیسی سەرکوتکاری تۆتالیتاری بە ئاگایە بەرامبەر بە مافە ڕاستەقینەکانی مرۆڤ و پێوەرەکانی هاووڵاتی بوون و پرەنسیپەکانی مرۆڤ بوون.

دەوڵەتی سیوکراتی دەوڵەتێکە هەرگیز لەگەڵ پرەنسیپەکانی تۆلێرەنس و فرەیی یەکناگرێتەوە. دەوڵەتێکە ڕێگە بە جیاوازی بیرکردنەوە و دیدەنیگای جودا نادات و هەموو ڕەنگەکان لە بەتەی تاقەڕەنگێکدا (ڕەنگی ئایینیی زاڵ و مەزهەبی دەسەڵاتدار) دەتوێنێتەوە و جگە لە ڕەنگی ئایینی زاڵ و دەسەڵاتدار و لە ناو ئایینەکەیش ئەو ئیدۆلۆژیا و مەزهەبەی تێیدا کراوە بە تاقە ڕاستی و باشترین مەزهەب و کەتا تەفسیر و بڕیار، هەموو ڕەنگەکانی تر و دیدو مەزهەب و ئایینەکانی تر، پەراوێز دەخرێن و دەسدرێنەوە.

هەموو دەنگە جیاواز و ئازادەکانی تر دەخنکێندرێن و کپ دەکرێنەوە. بەو چەشنە هەموو شتێك دەبێت لە سایە و لە ژێر کۆنتڕۆڵ و هەژموونی دەوڵەتە سیوکراتییەکەدا دەبێت و هەر ئازادییەك، پێچەوانەی دۆکترینی فەرمی دەوڵەت و دۆگم و ئیدۆلۆژیا و پێوەرە مەزهەبی و ئایینییەکان بێت، ئەوە دەوڵەتی سیوکراتی دەستی تێوەردەدات و قەدەغەی دەکات و ڕێگری لێدەکات و دنیایەك بت و پەرژین و تابووی لە بەردەمدا قوت دەکاتەوە، بە پاساوی حەرامەتی و لادان لە ئایینی فەرمی و سەتا ئەوەندەی خەڵك و داب و نەریتی گشتی و ئەخلاقی کۆمەڵ، بە کفر و هەرتەقە و زەندیك و بەڕەڵایی و بە بێوایی و فیسق و فجۆر لە قەڵەمی دەدات و هەموان ناچار دەکات تەنها ئەوە بکەن کە دینی دەوڵەت داوای دەکات و دەیسەپێنێت و دەیکات بە عەقیدەی فەرمی وڵات و دەستوری دەوڵەت.
بەو شێوەیە چیتر لە دەوڵەتی سیوکراتیدا، مانایەك بە ئەویتری جیاواز و جیاوازییەکان نامێنێتەوە و ماف و ئازادییەکانی تاك پێشێل دەکرێت و ژێر پێ دەخرێت.